

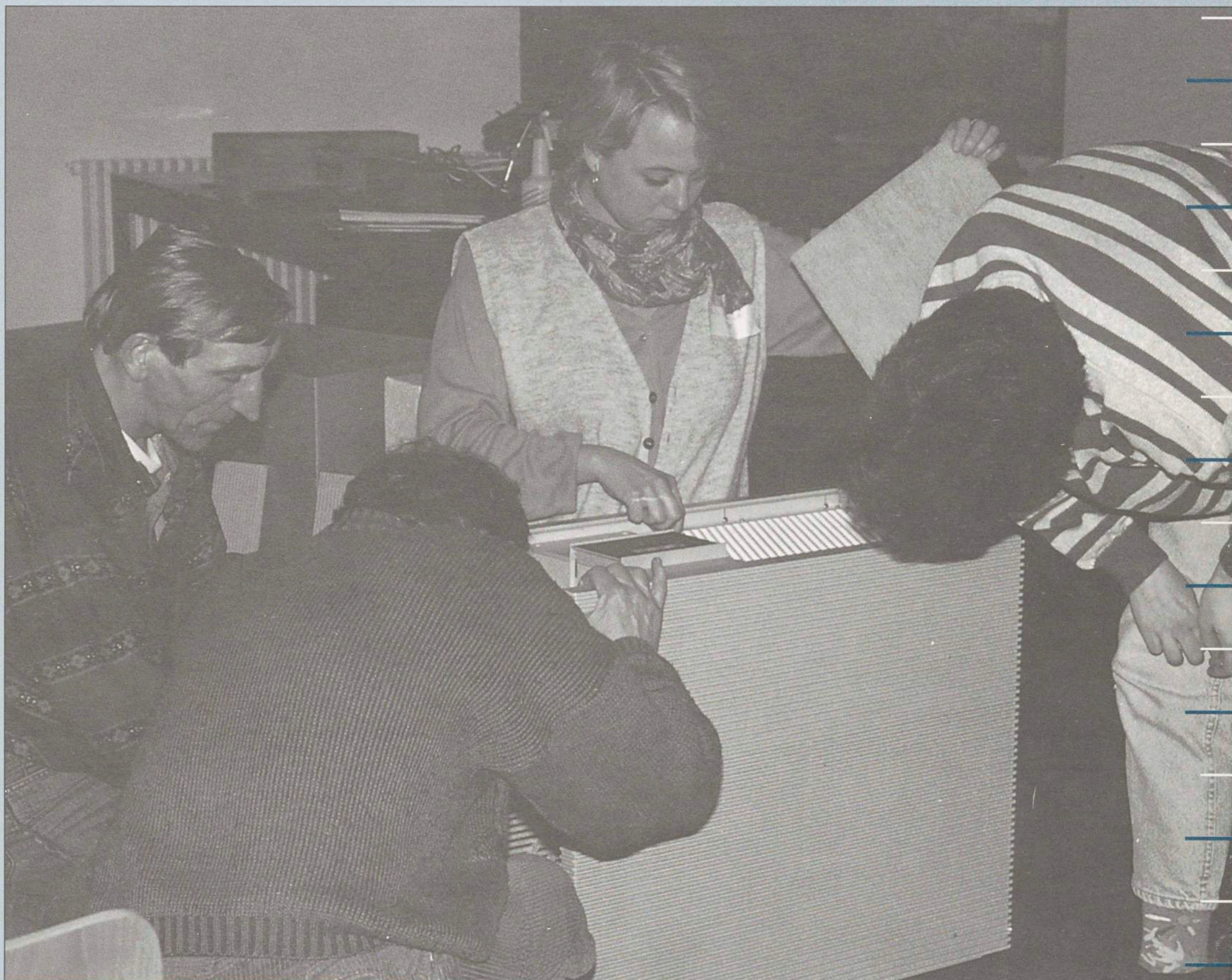
inclusief provinciale bijlage

museum

nummer 1, juli 1994

PEIL

COLLEGIAAL INFORMATIEBLAD VOOR MUSEA

■
AUTEURSRECHT EN MUSEA, EEN KORTE INTRODUCTIE
■
HET PROJECT 'KLIMAATBEHEERSING' IN DE AFRONDINGSFASE
■
DE SIME-BEURS VAN 1994 TE PARIJS
■
CODE OF ETHICS, NORMERING EN DUIDELIJKHEID
■

Inhoud

Voorwoord	1
Auteursrecht en musea, een korte introdactie	2
Nationale stoommanifestatie	7
LCM-info	
▪ Voorbeelden van functies in musea	8
▪ Dozen project	8
▪ Het project 'Klimaatbeheersing' in de afroingsfase	10
▪ De SIME-BEURS van 1994 te Parijs	12
▪ Landelijke basis- en bijscholing voor museummedewerkers	14
Code of Ethics, normering en duidelijkheid	15
Hulpkrachten voor musea: Vliegende brigade	18
Tips en berichten	19
Boeken en tijdschriften	23

Colofon

Museumpeil is een gezamenlijke uitgave van de bureaus van de provinciaal museumconsulenten van Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg.

Redactie:

Shirley Brandeis, Annelies Jordens, Hiske Land, Ellen Loozen, Joan Patijn, Marianne de Rijke, Ludger Smit, Marjolein Spruijt, Arno Stam, Mart van der Sterre, Judith Tegelaers, Jules Verschuuren en Sandra Wokke.

Eindredactie:

Annelies Jordens, Ellen Loozen en Mart van der Sterre.

Lay-out:

De Vormers,
bureau voor grafische vormgeving, Utrecht.

Drukkerij:

Pascal, Utrecht.

Redactie-adres:

Stichting Ondersteuning Musea
Mariaplaats 23
3511 LK Utrecht
telefoon: 030 - 343880
fax: 030 - 328624

Nummer 1, juli 1994.

Foto omslag: Klimaatdagen
Stichting Gelders Oudheidkundig Contact

Voorwoord

Museumpeil is een gezamenlijke uitgave van de bureaus van de provinciaal museumconsulenten van Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg. Voor de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland en Utrecht is dit de opvolger van de vertrouwde Nieuwsbrief, het Bulletin of de Museumbrief.

Voor u ligt een nieuw blad

Museumpeil kent twee delen. Het eerste, algemene deel bevat artikelen en informatie die voor alle Nederlandse musea van belang zijn. Het tweede losse deel is uitsluitend bestemd voor de eigen provincie. Dus ieder van de vijf deelnemende provincies houdt specifieke provinciale informatieverschaffing.

Wij, de consulenten van bovengenoemde provincies, zijn ingenomen met deze gezamenlijke, nieuwe uitgave omdat het maken van een blad ieder bureau veel energie, tijd en geld kost. Daarnaast werden reeds in het verleden artikelen, informatie en andere kopij van elkaar overgenomen. Een bundeling van krachten en activiteiten leek ons dan ook zinig en een stuk economischer. Museumpeil heeft dus een andere opzet, dat is natuurlijk even wennen. Ons staat een blad voor ogen dat inhoudelijk en professioneel is. De artikelen zijn zeer op de dagelijkse museumpraktijk toegespitst en spelen zoveel mogelijk in op de behoeften van de musea. We hopen dat we hierin enigszins geslaagd zijn en zien uw reacties en suggesties gaarne tegemoet.

Museumpeil zal twee maal per jaar verschijnen

Als u meerdere exemplaren van Museumpeil wilt ontvangen kunt u via uw consulent extra abonnementen bestellen.

Losse abonnementen kosten (inclusief verzendkosten) f 25,- per abonnement per jaar.

De provinciaal
museumconsulenten

Post Scriptum

Mocht u het juiste provinciale deel niet hebben ontvangen, neemt u dan contact op met het bureau van de provinciaal museumconsulent van uw provincie, dan krijgt u dit zo spoedig mogelijk toegestuurd.

Auteursrecht en musea, een korte introductie

In dit artikel komen de auteursrechtelijke valkuilen en uitglijdende sprake die bij het organiseren van een expositie naar voren komen. Helder wordt besproken wat er gedaan moet worden met het copyright van auteurs, beeldmakers en geluidmakers.

Inleiding

In toenemende mate erkent men in de museale wereld de noodzaak om zich in het auteursrecht te verdiepen. Bij het samenstellen van brochures, gidsen en catalogi wordt het auteursrechtelijke aspect vaak intuïtief behandeld en gezien als hinderlijke bijkomstigheid. Bij het organiseren van tentoonstellingen, zeker daar waar een beperkt budget de zaken bemoeilijkt, wordt inzake het auteursrecht nogal eens uit de losse pols gewerkt, want juridisch advies is vaak duur en het is te tijdrovend en te omslachtig om zelf in de boeken te duiken.

Toch kan men er niet omheen, ook al is de verleiding groot. Ondanks dat de opmars van geautomatiseerde gegevensbestanden, van nieuwe, snelle en oncontroleerbare uitgeef- en reproductiemethoden en van computernetwerken die met duizelingwekkende vaart de inhoud van complete boekwerken over de gehele wereld kunnen verplaatsen het

auteursrecht flink onder druk zetten. Het is hier niet de bedoeling een uitputtende behandeling van het auteursrecht te geven. Zelfs voor een globaal overzicht is hier geen plaats, het onderwerp is te breed. Bovendien is er door tal van deskundigen uitstekend over de auteurswet en haar onderdelen geschreven. Wat geboden wordt, is vooral een blik op auteursrechtelijke kwesties die kunnen rijzen bij de organisatie van exposities en een redelijke manier om deze kwesties aan te pakken.

Auteurswet: belemmering of bescherming

Het bestaan van de auteurswet wordt vaak als uitermate hinderlijk en belemmerend ervaren, zeker als men van plan is een tentoonstelling te organiseren. Dit is niet terecht. Aan de hand van een fictief, maar herkenbaar voorbeeld worden hieronder enkele mogelijke auteursrechtelijke knelpunten behandeld.

Voorbeeld

De directie van een stedelijk museum besluit een expositie te wijden aan de nieuwste aanwinsten. Men wil de organisatie van de tentoonstelling professioneel aanpakken, al is het budget beperkt en leunt men sterk op vrijwilligers die hopen ooit emplooi in het kunstcircuit te vinden.

Het museumgebouw wordt speciaal ter gelegenheid van de expositie opgeknapt. Er komt een verduisterd zaaltje met een scherm en een projector voor diaprojecties, de expositieruimte wordt gewit en de balie van de receptionist wordt omgebouwd tot museumwinkel.

De uitnodiging wordt ontworpen door een collectief van grafisch vormgevers. Een foto van één van de te exposeren schilderijen wordt hiertoe heel vaag afgedrukt, zodat men de tekst, balkjes en andere typografische elementen er duidelijk

zichtbaar overheen kan drukken. Vouw men de kaart open dan leest men een toepasselijk gedicht van een modern Nederlands dichter. Op de achterzijde treft men de zakelijke informatie aan.

Tijdens de opening en gedurende de expositie moet muziek voor extra reliëf en sfeer zorgen. De muziek moet wel goed aansluiten bij de getoonde werken en mag zeker niet opdringerig zijn. Men kiest voor Minimal Music van een bekend componist. De CD-speler hoeft slechts in de repeat-stand gezet te worden en het stuk wordt eindeloos herhaald, zodat niemand zich er meer om hoeft te bekommeren.

Door de gehele stad worden affiches verspreid, eigenlijk een vergrote versie van de uitnodiging, met dezelfde foto en typografie, maar nu in gezelschap van het gedicht.

De catalogus mag natuurlijk niet ontbreken. Deze bevat, naast reproducties van de geëxposeerde werken en de gebruikelijke biografische gegevens van de kunstenaars, een speciaal voor de gelegenheid door de wethouder van Cultuur geschreven voorwoord. Voor de gewenste diepgang is een essay over hedendaagse kunst toegevoegd, overgenomen uit de laatste essaybundel van een bekend schrijver. De catalogus-redactie heeft de schrijver niet om toestemming gevraagd, maar wel keurig de naam vermeld.

De samenstellers van de catalogus zijn bij het schrijven van de kunstenaarsbiografieën bijzonder grondig te werk gegaan. Iedere deelnemer is uitvoerig geïnterviewd. Veel aandacht is besteed aan de achtergrond van de kunstenaars, waarbij de inspirerende rol van andere, meestal beroemde kunstenaars door middel van foto's is geïllustreerd. Deze foto's zijn uit aanwezige museumcatalogi en kunstboeken gemaakt om het toch al krappe budget niet met extra fotobestellingen te belasten. Een vast punt tijdens de expositie wordt de dage-

Over de auteur

Drs. Eelco Bruinsma studeerde wijsbegeerte en kunstgeschiedenis te Leiden. Specialisatie middeleeuwse handschriftenkunde en paleografie. Publikaties over paleografie en vormgeving. Medewerker bij kunsthistorische en bibliografische automatiseringsprojecten. Sinds 1994 als moderator van het computernetwerk en bibliothecaris verbonden aan de Faculteit Kunst Media & Technologie van de Hogeschool voor de Kunsten te Utrecht.

lijkse diapresentatie. Een inventieve student kunstgeschiedenis heeft tegen een geringe vergoeding met behulp van twee diaprojectoren en een cassette recorder een professioneel ogende diapresentatie samengesteld, waarin culturele achtergronden en kunststromingen worden besproken. De diabeelden van kunstwerken vloeien in elkaar over, terwijl de opgenomen commentaarstem van de student wordt afgewisseld met indringende muziek. De dia's heeft de student natuurlijk thuis met veel kunst- en vliegwerk zelf gemaakt uit boeken en tijdschriften.

Om iets van de investeringen terug te verdienen heeft de organisatie besloten van de geëxposeerde kunstwerken prentbriefkaarten te laten drukken, die dan bij de receptie verkocht worden.

De kans dat de expositie een succes wordt is groot. Alles is met zorg en enthousiasme door vaste medewerkers, freelancers en vrijwilligers voorbereid en voor veel kunstenaars is het een welkome gelegenheid hun werk aan het publiek te tonen.

De hierboven geschetste situatie zal voor velen herkenbaar zijn. Wie met een niet al te ruim budget een acceptabel resultaat wil behalen moet hard roeien met de riemen die hij heeft. Uiteindelijk is iedereen tevreden, het publiek, de stad, de organisatie en natuurlijk de kunstenaars.

En toch, wie het geheel op de keper beschouwt, moet concluderen dat enkele onderdelen van de expositie, overigens zonder kwade opzet, in conflict komen met het auteursrecht.

Hieronder worden deze gevallen naar de aard van het medium geordend en besproken. Bij elk onderdeel wordt een suggestie voor correcte afhandeling gedaan. Voor de volledigheid zullen ook de onderdelen die het auteursrecht niet schenden de revue passeren.

1) De tentoongestelde werken **a. In de catalogus**

De exposerende kunstenaars zullen het er waarschijnlijk zonder meer mee eens zijn dat hun werk in de tentoonstellingscatalogus wordt opgenomen, doel van de tentoonstelling is immers publiciteit. Formeel dient het museum echter wél toestemming te vragen. Als het museum eigenaar is van de kunstwerken die het wil afbeelden in de catalogus moet er toch toestemming aan de auteursrechthebbenden (makers en/of erfgenamen) worden gevraagd. Over de wijze van afbeelden beschikt de maker te allen tijde zelf. Men mag er dus niets in wijzigen, hetgeen met digitale beeldbewerkings technieken tegenwoordig bijzonder eenvoudig is.

b. Op het affiche, de uitnodiging en de prentbriefkaarten

Als de museumdirectie afbeeldingen van tentoongestelde werken op het affiche en de uitnodiging wil gebruiken is toch de toestemming van de maker nodig, ook al is er een afbeelding van het werk in de catalogus opgenomen. Ook voor verdere exploitatie van het kunstwerk, bijvoorbeeld door het drukken van kunstkaarten voor de losse verkoop, is toestemming van de maker nodig. Men kan in dit geval een royalty-regeling¹ overeenkomen.

2) De teksten op de uitnodiging, het affiche en in de catalogus

Voor overname van zowel het gedicht op de uitnodiging en op het affiche, als de opname van het essay over moderne kunst in de catalogus is de toestemming van de auteursrechthebbenden nodig. Aanhaken van een enkele passage, "citeren", is wel toegestaan, maar dan moeten auteur en bron wel duidelijk vermeld worden. Het vermelden van de auteur geeft op zich geen recht een tekst geheel op te nemen. Men kan proberen de

auteur te benaderen met het verzoek om toestemming tot overname van zijn werk. Het is in dat geval verstandig de correspondentie via de uitgever te laten verlopen aangezien deze in veel gevallen de exploitatierechten (hierover later) van de auteur heeft overgenomen. In dit geval kan men zich richten tot een organisatie die bemiddelt inzake literaire auteursrechten, de Stichting Lira. Deze stichting biedt ook bemiddeling aan waar het buitenlandse auteurs betreft en dat is nuttig aangezien deze vaak moeilijk te bereiken zijn.

Het voorwoord door de wethouder van cultuur is volgens afspraak voor publikatie in de catalogus geschreven, hieromtrent hoeven dus geen verdere onderhandelingen plaats te vinden. Als de conservator echter eens besluit dezelfde tekst voor een andere publikatie, bijvoorbeeld een brochure, te gebruiken, dan dient hij hiervoor wel weer toestemming aan de wethouder te vragen.

3) De muziek

Er is hier sprake van zogenaamde "achtergrondmuziek", want de muziek is secundair en dient slechts ter ondersteuning van de expositie. De muziek wordt zelfs niet uitgevoerd door levende musici, maar mechanisch weergegeven met behulp van afspeelapparatuur.

Muziek mag slechts in familie-, vrienden- of daarmee gelijk te stellen kring worden opgevoerd, of afgespeeld². De expositie is een publieke aangelegenheid en muziek die hier op de achtergrond klinkt wordt in de zin van de wet "openbaar gemaakt". Daarvoor is toestemming nodig van de auteursrechthebbende. Dit kan de maker (componist, tekstdichter) zijn, de uitvoerend musicus, of de platenmaatschappij. In de praktijk kan het vrij lastig zijn de auteursrechthebbende van een muziekstuk op het spoor te komen. Dit werk kan worden gedaan door de Vereniging Buma. Buma is een vereniging die,

Auteursrecht en musea, een korte introductie

met toestemming van het Ministerie van Justitie, bemiddelt tussen muziekmakers en muziekgebruikers. Op aanvraag stuurt de vereniging een "tarievenlijst achtergrondmuziek" en zorgt voor de verdere afhandeling. Dezelfde beperkingen en oplossingen gelden natuurlijk ook voor de muziek die eventueel bij een automatische diapresentatie ten gehore wordt gebracht.

4) Reproducties van niet-geëxposeerde kunstwerken

Het is een goed idee een catalogus aan te vullen met voorbeelden van kunstenaars en kunstwerken die van invloed waren op het creatieve proces van de exposerende kunstenaars. Dergelijke informatie geeft inzicht in de denk- en werkwijze van de kunstenaars en dit heeft vrijwel altijd positieve gevolgen voor de appreciatie van de geëxposeerde kunstwerken. Gebruikelijk is, dat de organisator van de tentoonstelling de toestemming van de kunstenaar vraagt voor fotografische reproductie (verveelvoudiging) en publikatie (openbaarmaking) van het kunstwerk. Hij wendt zich hiertoe tot de bezitter van het kunstwerk en/of tot de kunstenaar zelf. Vindt hij dit te omslachtig, dan is het mogelijk de hulp van een bemiddelingsorganisatie in te roepen, in dit geval de Stichting Beeldrecht. Het creatieve proces wordt in het geschetste geval geïllustreerd met reproducties van foto's die reeds in omloop, of elders gepubliceerd zijn. Voor overname van een bestaande foto, is toestemming van de maker nodig. Meestal is dit de fotograaf, of het agentschap waarbij deze in dienst is, maar ook de uitgever van de betreffende publikatie kan de auteursrechthebbende zijn. De meeste geïllustreerde publikaties bevatten een fotoverantwoording waaruit men eenvoudig kan opmaken wie de auteursrechthebbende is³. Ook over foto-auteursrechten wordt door een stichting gewaakt, de Stichting Burafo.

Neemt men eenmaal de moeite de auteursrechthebbende om toestemming tot (her)publikatie van een foto te verzoeken, dan doet men er verstandig aan deze een afdruk van het originele negatief te vragen. De kwaliteit zal dan beduidend beter zijn dan de overname van een reeds gerasterde, of fotolithografisch gereproduceerde foto.

5) De dialezing

De tekst van de lezing is auteursrechtelijk beschermd, waarbij de spreker, tenzij anders vermeld, als de maker wordt beschouwd. Voor de dia's geldt overigens hetzelfde als voor de overname van foto's in het bovenstaande voorbeeld. Of het hier nu een volledig automatisch diaklankbeeld met overvloedprojectie betreft, of een spreker die met de hand de projector bedient, dat maakt niets uit. Er is namelijk sprake van een openbare vertoning van auteursrechtelijk beschermd materiaal (openbaarmaking), bovendien zijn de dia's reproducties (verveelvoudiging) van dat materiaal. Is er sprake van een diapresentatie met opgenomen muziek, dan dient ook voor de weergave van die muziek weer toestemming van de auteursrechthebbende verkregen te worden (zie 3).

Gegevensbestanden

Niet beschreven in het voorbeeld, maar zeer goed denkbaar is het volgende. Een stafid kan besluiten de verzamelde catalogusgegevens van kunstenaars en kunstwerken voor toekomstig gebruik in een elektronisch gegevensbestand, een database, op te nemen. Hiertoe is hij in principe vrij, aangezien er geen auteursrecht op feitelijke informatie bestaat. Hij moet er echter niet vreemd van opkijken indien deze informatie door een ander gebruikt wordt, dit is, mits het niet in een identieke vorm gebeurt, toegestaan. Tenzij de informatie op onrechtmatige

wijze aan het gegevensbestand is onttrokken (bijvoorbeeld door computer-inbraak). De database geniet als geheel wel auteursrechtelijke bescherming, maar de inhoud is vrij. Besluit de conservator de database in combinatie met gedigitaliseerde afbeeldingen van de kunstwerken op commerciële wijze te verspreiden, bijvoorbeeld op CD-ROM⁴, dan dient hij daartoe wel toestemming van de betreffende kunstenaars te hebben.

Het Idee

Vaak is een tentoonstelling gecentreerd rond een bepaald thema, bijvoorbeeld "Afbeeldingen van Oorlog en Vrede". Het is denkbaar dat één van de organisatoren in zijn kennisgeving heeft verteld dat hij van zins was een expositie rond dit thema te organiseren. Nu mag hij terecht verontwaardigd zijn als een bevriend conservator een tentoonstelling met exact hetzelfde thema heeft georganiseerd. Iets hiertegen ondernemen kan hij echter niet. Ideeën zijn, evenals feitelijke informatie, vrij van auteursrecht.

Samenvattend

De organisatie van een tentoonstelling is dus niet afgerond als alle uiterlijke zaken zijn geregeld en de hapjes voor de opening besteld. Er dient zorgvuldig te worden omgesprongen met de rechten van al diegenen wier creatieve inspanningen men gebruikt om zelf een goed resultaat te behalen. Men kan dit als hinderlijke bijkomstigheden beschouwen, die bovendien nog eens extra op het budget drukken. Toch valt het, zoals boven geschetst, meestal wel mee, in gevallen waarin de afhandeling van de rechten lastig is kan men te rade gaan bij een bemiddelingsorganisatie die veel werk uit handen neemt. Men kan dan vaak ook beschikken over beter materiaal, namelijk uit de eerste hand aangeleverd. Deze bemiddeling brengt natuurlijk kosten

met zich mee, maar negatieve publiciteit en een claim of een geding kosten waarschijnlijk meer.

Kritische noten

Men hoort critici soms beweren dat het auteursrecht de vrije informatievoorziening in de weg staat en dat het aan de creativiteit al te sterke beperkingen oplegt. Dit is geheel ten onrechte. Wie zal de moeite nog nemen zelf een tekst, of dit nu een wetenschappelijke verhandeling betreft, of een gedicht, te produceren als hij al van te voren al weet dat een ander deze tekst zonder enig beletsel kan exploiteren? Met andere woorden, het auteursrecht beschermt de makers van werken van letterkunde, wetenschap en kunst. Het argument dat het auteursrecht het recht op informatie in de weg staat is niet sterk, omdat over openbaarmaking en verveelvoudiging immers altijd valt te onderhandelen met de auteursrechthebbende⁵.

In een recent interview met het Leidse universitaire weekblad *Mare* neemt de hoogleraar informatierecht en intellectuele eigendom D. W. F. Verkade een genuanceerd kritisch standpunt in. Hij meent dat de noodzaak om creativiteit en investeringen te belonen en te beschermen in evenwicht moet zijn met de mogelijkheid voort te bouwen op de kennis en kunde van anderen. Om die reden staat hij gematigd afwijzend tegenover de voortdurende aanwas van intellectuele eigendomsrechten⁶.

In het genoemde interview laat Verkade zich kritisch uit over de door de verschillende bemiddelingsorganisaties toegejuichte voorstellen om de duur van het auteursrecht te verlengen van 50 jaar na het overlijden van de auteursrechthebbende, tot 70 jaar⁷. Volgens Verkade heeft niemand daar werkelijk baat bij, behalve die organisaties zelf⁸.

Op 1 juli 1995 wordt een Europese Richtlijn van kracht die bepaalt dat

in alle EG-lidstaten het auteursrecht gedurende 70 jaar na de dood van de maker beschermd zal zijn.

De auteurswet

Hieronder volgen enkele punten die tot een beter begrip van de auteurswet kunnen bijdragen.

Men vraagt zich vaak af waar men het auteursrecht op een bepaald werk kan verkrijgen. Welke instantie verleent bijvoorbeeld het bekende "copyright-notice": ©⁹. Het antwoord is verbluffend simpel. Een werk wordt beschermd door het auteursrecht zodra het in zintuiglijk waarneembare vorm bestaat, geheel automatisch en zonder tussenkomst van enige persoon of instantie. De copyright-notice kan aan een geschrift worden toegevoegd, als herinnering aan de gebruiker dat het werk door het auteursrecht wordt beschermd, doch noodzakelijk is dit niet.

In het voorbeeld keren de termen "openbaarmaken" en "verveelvoudigen" enkele malen terug. Het zijn in feite de kernbegrippen van de auteurswet:

"Het auteursrecht is het uitsluitend recht van de maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld." (Auteurswet H. 1, par. 1, art. 1.)

Onder openbaarmaking wordt verstaan alle manieren waarop een werk aan het publiek ter beschikking kan worden gesteld.

Wat zijn deze "werken van letterkunde, wetenschap of kunst" die in artikel 1 van de auteurswet worden genoemd? Artikel 10 van de auteurswet geeft een opsomming.

Onder 'werken van letterkunde, wetenschap of kunst' verstaat deze wet:

1. boeken, brochures, nieuwsbladen, tijdschriften en alle andere geschriften;
2. toneelwerken en dramatisch-muzikale werken;

3. mondelinge voordrachten;
4. choreografische werken en pantomimes;
5. muziekwerken met of zonder woorden;
6. teken-, schilder-, bouw- en beeldhouwwerken, lithografieën, graveer en andere plaatwerken;
7. aardrijkskundige kaarten;
8. ontwerpen, schetsen en plastische werken, betrekkelijk tot de bouwkunde, de aardrijkskunde, de plaatsbeschrijving of andere wetenschappen;
9. fotografische werken;
10. filmwerken;
11. werken van toegepaste kunst en tekeningen en modellen van nijverheid; en in het algemeen ieder voortbrengsel op het gebied van letterkunde, wetenschap of kunst, op welke wijze of in welke vorm het ook tot uitdrukking zij gebracht. (H. 1, par. 3, art. 10, lid 1)

De wet laat zich niet uit over de kwaliteit van een werk. Datgene wat door een bepaalde groep als kitsch beschouwd wordt, slechte letterkundige teksten, pulpseries, van scriptie tot dissertatie, van rondborstig zigeunerinnetje tot conceptual art, alles wordt door het auteursrecht beschermd, mits het een persoonlijk karakter heeft. Ook vertalingen, bewerkingen, verzamelingen, verfilmingen e.d. worden door de wet beschermd, onverminderd het auteursrecht op de oorspronkelijke werken (H.1, par.3, art.10, lid 2).

Verveelvoudiging van een werk is niet alleen het kopiëren op band, film, of papier; onder verveelvoudiging van een werk wordt volgens artikel 14 ook verstaan "het vastleggen van dat werk of een gedeelte daarvan op enig voorwerp dat bestemd is om een werk ten gehore te brengen of te vertonen." Dat voorwerp kan dus ook een harde schijf van een computer zijn, of een CD-ROM. Met andere woorden, ieder die overweegt teksten geheel, of gedeeltelijk in een computergeheugen op te slaan, of Hypertextsystemen¹⁰ wil ontwikkelen met tekstpassages en eventueel beeld en geluid, dient zich er rekenschap van te geven dat hij,

Auteursrecht en musea, een korte introductie

voorzover hij werkt met auteursrechtelijk beschermd materiaal, daarvoor toestemming moet vragen aan de auteursrechthebbende.

Anderzijds is het zo, dat de verzameling gedigitaliseerde teksten, de Hyper-text-omgeving, of de Multimedia-toepassing¹¹ als geheel weer door het auteursrecht beschermd worden. Deze compilaties van materiaal zijn immers weer het resultaat van een creatieve activiteit.

De toegepaste technologie mag dan vrij nieuw zijn, auteursrechtelijk gezien zijn het verzamelingen (zie hierboven art. 10, lid 2). Aangezien deze toepassingen steeds vaker, zij het schoorvoetend, in museale omgevingen opduiken is het aardig om te weten dat ze niet zonder toestemming van de auteursrechthebbende via een netwerkverbinding, of anderszins op een harde schijf "gedownload"¹² mogen worden. Er is dan weer sprake van verveelvoudiging. N. van Lingén, auteur van het heldere boek *Auteursrecht in hoofdlijnen*, vat de essentie van het auteursrecht als volgt samen: "Auteursrecht, ook wel aangeduid met de Engelse term copyright, is de door de wet aan een auteur verleende waarborg van zeggenschap over het door hem gemaakte werk."¹³ Deze zeggenschap bestaat uit twee hoofdcomponenten. De eerste is het recht van de auteur om het werk (financieel) te exploiteren. Dit recht wordt het exploitatierecht genoemd. De tweede component onderstreept de persoonlijke relatie tussen maker en werk. De wet beschermt de maker tegen het aanbrengen van (ongewenste) wijzigingen in zijn werk. Dit is het zogenaamde persoonlijkheidsrecht¹⁴.

Kwade opzet

In dit artikel is bewust voorbijgegaan aan een zeer belangrijk aspect van het auteursrecht, de bescherming tegen plagiaat en andere vormen van opzettelijke inbreuk. Aan voor-

beelden ontbreekt het zeker niet. Beschrijving van die voorbeelden zou echter niet aan het doel van dit artikel beantwoorden. Hier is slechts getracht een denkbeeldige, maar denkbare situatie te schetsen waar inbreuk op rechten van auteurs eerder voortvloeit uit naïviteit en onvoldoende kennis dan uit de opzettelijke wens om auteurs te benadelen.

Selectie bibliografie

Cohen Jehoram, H., Kernpunten van het auteursrecht. Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1993

Edelman, B., La propriété littéraire et artistique. (Que sais-je? nr. 1388). Parijs, Presses Universitaires de France, 1989

Gerbrandy, S., Auteursrecht in de steigers. Arnhem, Gouda Quint, 1992

Hugenholtz, P. B., Auteursrecht op informatie: auteursrechtelijke bescherming van feitelijke gegevens en gegevensverzamelingen in Nederland, de Verenigde Staten en West-Duitsland: een vergelijkend onderzoek. Deventer, Kluwer, 1989. Diss. Amsterdam (UvA).

Hugenholtz, P. B., Auteursrecht en information retrieval: veelvuldiging en openbaarmaking in het computertijdperk. Deventer, Kluwer, 1982

Kloosterboer, K., Foto-auteursrecht in theorie en praktijk. Arnhem, Gouda Quint, 1990

Kooten, M. van, Bakkeleien over beeldrecht. Museumvisie 1992, nummer 3, blz 124

Limberg, Th., Auteursrecht in de hortus der beeldende kunsten. Culemborg, Phaeton, 1992

Lingén, N. van, Auteursrecht in hoofdlijnen. Alphen aan den Rijn, Samson H. D. Tjeenk Willink, 1990

Mom, G. J. H. M., Informatie over auteursrecht. Amstelveen, Stichting Auteursrechtmanifestaties en Mr. Gerard J. H. M. Mom, 1992

Spoor, J. H. en Verkade, D. W. F., Auteursrecht: auteursrecht en naburige rechten. (Recht en Praktijk). Deventer, Kluwer, 1993

Vandenberghe, G., Bescherming van computersoftware. Een rechtsvergelijkend onderzoek. (Reeks Informatica en Recht. Deel I). Antwerpen, Deventer, Kluwer rechtswetenschappen, 1984

Verkade, D. W. F., Juridische bescherming van programmatuur. Alphen aan den Rijn, Brussel, Samson, 1986

Voort, J. van der (red.), Auteursrecht en de reproductierechten op museum beeldmateriaal en data. Lezingen van de themadag van SIMIN in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede op 19 november 1992. SIMIN-bundel nr. 8. 's-Gravenhage, RKD, 1992.

Adressen van de genoemde auteursrechtenbureau's

- Stichting Beeldrecht. Kerkstraat 310, 1017 HC Amsterdam. Tel. 020-6277147
- Stichting Burafo. Singel 96, 1015 AD Amsterdam. Tel. 020-6233457
- Stichting Lira. Postbus 594, 1180 AN Amstelveen. Tel. 020-5407317
- Vereniging Buma. Postbus 725, 1180 AS Amstelveen. Tel. 020-5407911

Noten

1. Een royalty-regeling is een afspraak over het uitbetalen van een bepaald percentage van de opbrengst. Men kan ook een bepaald bedrag in één keer afspreken.
2. En dan nog zonder dat men daar entree voor mag heffen.
3. Voor de finesses van het vrij complexe foto-auteursrecht verwijs ik naar het goed doordachte boek van Karin Kloosterboer *Foto-auteursrecht in theorie en praktijk*.
4. CD-ROM staat voor Compact Disk Read Only Memory. Dit is de benaming voor een optisch leesbare schijf die zowel geluid, beeld, als tekst (gegevens) kan bevatten. Gebruikt men deze media tegelijkertijd - de CD-ROM speler is meestal aan een computer gekoppeld - dan spreekt men van "multimedia".
5. Deze kwestie werd onlangs uitvoerig in de pers besproken aan de hand van een geschil tussen de Volkskrant en de Stichting Beeldrecht over het afbeelden van een beeldhouwwerk als achtergrond bij een interview. Zie: "De Volkskrant

Nationale Stoom Manifestatie

- verliest slag over auteursrecht." In: De Volkskrant, 20-1-1994. Oppenoorth, F., "Vrijheid van informatie of gratis informatie.: In: De Journalist, 28-1-1994, p. 9. Kuitenbrouwer, F., "Kunst op krantefoto's is kwestie van 'fair use'." In: NRC Handelsblad, 26-1-1994.
6. Zie het interview met Prof. Mr. D. W. F. Verkade. In: Mare, 2-6-1994, p. 9.
 7. Zie ook H. Cohen Jehoram, Kernpunten van het auteursrecht, p. 33.
 8. De Europese Richtlijn die op 1 juli 1995 van kracht wordt en harmonisatie van de beschermingsduur tot doel heeft zal de auteursrechtenkwestie tot in het absurde compliceren. Mogelijkerwijs verkrijgen werken waarop op 1 januari 1995 in Nederland het auteursrecht vervalt op 1 juli 1995 opnieuw auteursrechtelijke bescherming, mits ze in de tussentijd in een andere lidstaat van de EG auteursrecht genieten. Zie hierover Bas Kist in: NRC Handelsblad, 25-6-1994.
 9. Het is begrijpelijk dat deze vraag gesteld wordt aangezien menigeen weet dat met het aanvragen van octrooien op industriële uitvindingen langdurige en kostbare procedures gemoeid zijn.
 10. Hypertext is een vorm van tekst die niet, zoals een boek, lineair geschreven en gelezen kan worden, maar eerder als een verzameling tekstfragmenten waartussen associatieve en structurele verbanden, zogenaamde "links", bestaan. Men kan als het ware vrij door de geboden stof bewegen, van de ene tekst, via een link, naar de andere. Men gebruikt hiervoor wel de metafoor "navigeren door de hypertext". Van een dergelijk systeem kunnen ook beeld en geluid deel uitmaken, men spreekt dan van "hypermedia". De computer is de aangewezen omgeving voor een hypertext, aangezien deze de via een link opgeroepen fragmenten of beelden ogenblikkelijk toont.
 11. Zie noot 4
 12. "Downloaden" betekent het direct kopiëren van een bestand van een grote computer naar een kleine.
 13. N. van Ling, Auteursrecht in hoofdlijnen, p. 17.
 14. Zie N. van Ling, op. cit., p. 17-18 en vooral p. 91-101. ■

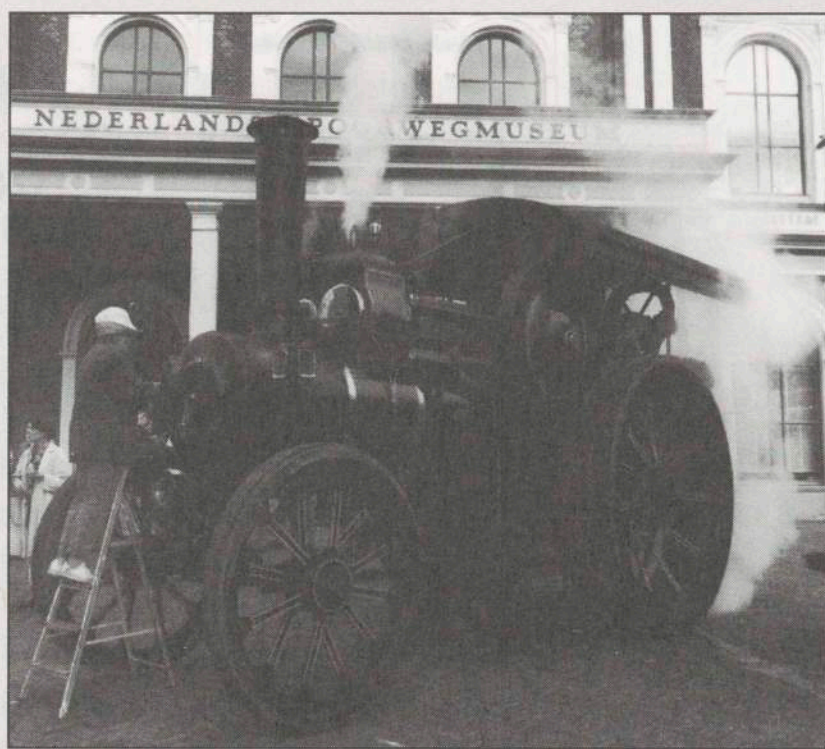

Foto: Ruben de Heer

Uit onderzoek is gebleken dat de bezoeker van het Nederlands Spoorwegmuseum graag geconfronteerd met en geïnformeerd over stoom wil worden. Met anderhalf jaar voorbereiding door het organisatie-bureau Explorama en het museum is deze vraag van het publiek beantwoord met de eerste Nationale Stoom Manifestatie.

Op zaterdag 21 mei stoomden uit vier verschillende plaatsen in Nederland stoomlocomotieven op naar het Spoorwegmuseum. Aan boord zaten sponsors en genodigden van het museum, langs de baan stonden duizenden toeschouwers met camera om de nostalgische aanblik van een dampende stoomtrein vast te leggen. De stoomtreinen brachten de reizigers tot het hart van de manifestatie. Op maandag 23 mei reden de stoomtreinen terug naar hun eigen standplaats. Vertrekkend vanaf Utrecht C.S. kon een ieder mee terugrijden; voor de een ging het om het ophalen van oude herinneringen, voor de ander was het hun eerste tocht in een heuse stoomlocomotief.

Elf stoomlocomotieven stoomden over sporen van het museum en van de NS. De legendarische Rocket (replika) uit 1829 reed op volle toeren met een prachtige rookpluim. Ook

de Tjechische tram-locomotief Caroline liet zich keurig gepoetst zien. Naast de kleinere locomotieven waren ook de zwaardere machines aanwezig. Vol trots toonden de machinisten aan de vele fotografen hun loc met een enorme rookpluim.

Naast deze locomotieven, de attractie van het museum, waren ook landbouwmachines en kermisattracties in werking gesteld. Op het Lepelenburg stond een zaagbank met een locomobiel onder stoom gigantische boomstammen in mooie planken te zagen en toonde de dors- en pers machine de historische werkwijze op het platteland.

Een baan van draglineschotten (135 ton!) dwars over het park maakte het mogelijk dat alle tractoren in een paradesoet rond reden en zich op deze exclusieve wijze aan het publiek presenteerden. Voor het museum draaide de grootste stoomcarroussel (met Gavioli-orgel) met kinderen en volwassenen de hele dag door. Alles bewoog en alles glom.

Het publiek genoot zichtbaar van de glimmende machines, waarvan de eigenaars continu bezig waren met het poetsonderhoud en het beantwoorden van vragen van toeschouwers.

De Nationale Stoom Manifestatie vond plaats op 10 hectare in de binnenstad van Utrecht. Niet alleen het eigen terrein van het museum, maar ook het aangrenzende park Lepelenburg verschaftte plaats aan de schitterende machines.

Als parkeerplaats heeft een week lang het middengedeelte van de Maliebaan (1000 meter) dienst gedaan. Deze ruimte was nodig om het grote aantal diepladers voor het transport van de machines en om de auto's van het totaal aanwezige personeel te kunnen plaatsen.

De organisatie heeft ruimschoots

door
Frederieke Maas
Geesteranus

Nationale Stoommanifestatie

getracht rekening te houden met de buurtbewoners van de Manifestatie. Op verzoek van de buurt zijn geen geluidversterkers noch omroepinstallaties geplaatst. De overlast van geparkeerde auto's is zoveel mogelijk beperkt door het inzetten van extra bussen op het traject parkeerplaats Uithof - museum en het traject Centraal Station Utrecht - museum. Door middel van publiciteit was kenbaar gemaakt dat de manifestatie met het openbaar vervoer gemakkelijk te bereiken was en dat automobilisten gebruik konden maken van de speciale parkeerterreinen op het Universiteitscomplex De Uithof. Met free publicity in kranten, tijdschriften en op radio en t.v. is de Nationale Stoom Manifestatie zowel in binnen- als buitenland onder de aandacht gebracht.

Het Nederlands Spoorwegmuseum heeft voor meer dan dertigduizend treinliefhebbers en dagjesmensen voor een onvergetelijke Pinksteren gezorgd. Gedurende de drie dagen stonden de tientallen stoomlocomotieven, locomobielen, stoomtractoren en brandspuiten van 's morgens 10.00 uur tot 's avonds 18.00 uur voortdurend onder stoom. Utrecht genoot van zware, blinkende machines die in geur en sfeer vroeger tijden deden herleven. Het Spoorwegmuseum als opdrachtgever en Explo-rama als organisatie-bureau zijn in staat gebleken om met succes op een uitstekende locatie dit grootse stoomfeest te organiseren. ■

Informatie vanuit het LCM

Landelijk Contact van Museumconsulenten

Voorbeelden van functies in musea en indicaties van functieniveaus

Kort geleden verscheen het boek Voorbeelden van functies in musea en indicaties van functieniveaus. In dit boek staan voorbeelden van 39 functies in zeven fictieve musea, weergegeven in de vorm van een korte beschrijving van het museum, van de functies en de taakverdeling tussen de functies. Bij elk van de functies is bovendien een indicatie van het functieniveau gegeven.

Doel van de publikatie is om musea een toetsingsmogelijkheid te bieden voor de indeling en opbouw van functies en de daarbij behorende beloning. Het is met name geschreven voor de kleine musea in Nederland. De publikatie beoogt tegemoet te komen aan vragen als: is in mijn museum sprake van een evenwichtige taakverdeling; komt het takenpakket overeen met de zwaarte van een functie; welke opleidings- en ervarings-eisen horen bij een functie? Aan de voorbeeldfuncties gaan enkele inleidende hoofdstukken vooraf.

Het boek is het resultaat van een onderzoek dat gefinancierd is met subsidie van het Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandse Gemeenten. Zowel onderzoek als publikatie zijn in opdracht van het Landelijk Contact van Museumconsulenten en de Nederlandse Museumvereniging, namens de NMV-sectie Management uitgevoerd door Caroline van Katwijk en Kees Plaisier.

U kunt Voorbeelden van functies aanvragen bij de Nederlandse Museumvereniging, telefoon 020-6203308/fax 6201189, of bij de provinciaal museumconsulenten. Bij de laatste kunt u tevens terecht voor vragen en advies. Zij kunnen u in voorkomende gevallen doorverwijzen naar de juiste instanties. De prijs bedraagt f 20,- (excl. verzendkosten).

Afscheid van een collega

Per 1 juli j.l. heeft Ludger Smit zijn taak als museumconsulent voor de Provincie Noord-Holland neergelegd. Met ingang van die datum is hij benoemd tot hoofd van de Topografische atlas van het Gemeentelijk Archief te Amsterdam.

Hoewel Ludger slechts 15 maanden consulent was heeft hij op velerlei terrein bijgedragen aan activiteiten binnen het LCM ten behoeve van de musea. Zo nam hij de taak van Ferry Walberg over in het project Klimaat-beheersing. Hij heeft er steeds op aangedrongen de krachten te bundelen i.v.m. een 'consulenten'bericht aan de musea, waarvan het resultaat 'Museumpeil' nu voor u ligt.

Vanuit het Ministerie van WVC is een verzoek gedaan aan de consulenten te bezien in hoeverre zij kunnen bijdragen aan de begeleiding bij restauraties, waar WVC bij betrokken is. Ludger heeft de gesprekken met de RBK als intermediair van WVC vormgegeven en begeleid.

Namens de consulenten nam hij deel in het Deltaplatform en vanuit zijn betrokkenheid bij behoud en beheer deed hij mee aan de voorbereiding van een gezamenlijke tentoonstelling over dit onderwerp.

En dan spreek ik in het geheel niet

over de vele werkzaamheden die hij voor en in de provincie Noord-Holland voor de musea heeft verricht. Wij zullen Ludger missen in ons gezelschap van museumconsulenten. Tegelijkertijd wensen we hem veel succes in zijn nieuwe functie.

Annelies Jordens,
vice-voorzitter Landelijk Contact van Museum-
consulenten

Het dozenproject

Bij musea is behoefte aan zuurvrije kartonnen dozen als verpakkingsmateriaal geconstateerd. Onderzoek naar de goede vorm, maat, materiaal en stevigheid leidde tot een landelijke aanpak. Zo zullen de dozen voldoen aan de kwaliteitsnormen behoud en tegen een redelijke prijs aan de musea worden aangeboden.

Doelstelling

Het dozenproject is opgezet omdat er bij de musea behoefte blijkt te zijn aan zuurvrijkartonnen dozen, waarin drie dimensionale voorwerpen veilig en verantwoord opgeborgen kunnen worden. De dozen moeten gemakkelijk te hanteren zijn in de depots.

Werkgroep

Op instigatie van de Federatie van Musea in Zuid-Holland is een werkgroep gevormd om dit project te begeleiden. In deze werkgroep zitten restauratoren, onderzoekers en conserveringsconsulenten. Deze groep heeft een vragenlijst samengesteld die naar de Zuidhollandse en andere geïnteresseerde musea is gestuurd om erachter te komen aan welk soort dozen behoefte is. Tevens is gevraagd naar een gewenste prijsindicatie. De gegevens van deze enquête zijn verwerkt en de werkgroep heeft op basis van de antwoorden een aantal standaardmaten voor de dozen vastgesteld.

Vervolgens zijn een aantal producenten benaderd om met de gegevens enkele prototypen te ontwikkelen.

Nu, bijna een jaar later is het onderzoek vrijwel afgerond. De dozen zullen naar verwachting in september worden geleverd. Het LCM heeft inmiddels besloten dit project landelijk aan te pakken. De dozen kunnen dan in grote hoeveelheden besteld worden, zodat de prijs lager uitvalt.

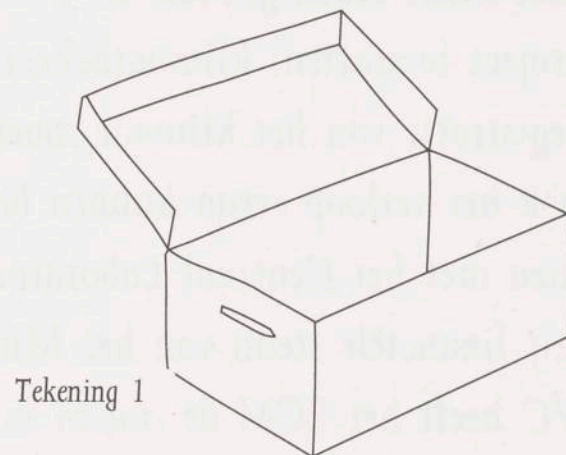
Materiaal

In samenwerking met het Centraal Laboratorium in Amsterdam is het materiaal waarvan de dozen zullen worden vervaardigd, onderzocht. Belangrijk zijn de eisen die aan het materiaal worden gesteld: een pH van 7,5 of hoger, een calciumcarbonaat gebufferd karton dat bovendien ligninevrij of lignine-arm moet zijn. Verder is gekeken naar de veiligheid voor de objecten, de duurzaamheid en de stevigheid van het materiaal. De dozen moeten plano aangeleverd kunnen worden. Ze moeten gemakkelijk in elkaar te vouwen zijn; er mogen nietjes noch lijm aan te pas komen om ze in elkaar te zetten. De juiste vorm en kwaliteit is een lastige zaak, want hoe meer eisen gesteld worden aan het karton des te duurder worden de dozen.

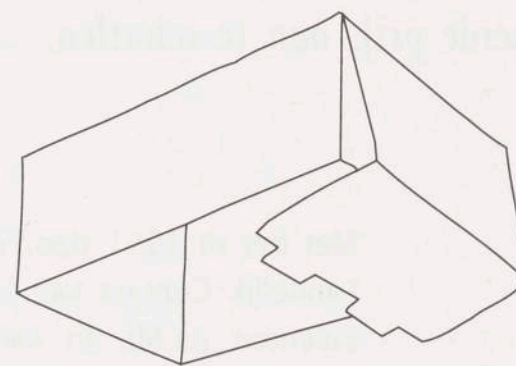
Afmetingen

De eerste formaten die we in de enquête aanboden, vonden weinig weerklank bij de musea. Er bleek vooral behoefte te bestaan aan een kleinere doos voor schoenen, hoeden, poppen en dergelijke. Het grootste formaat (60 x 140 x 15) is in de praktijk veel te groot gebleken. Uiteindelijk zijn wij tot de volgende standaardmaten gekomen:

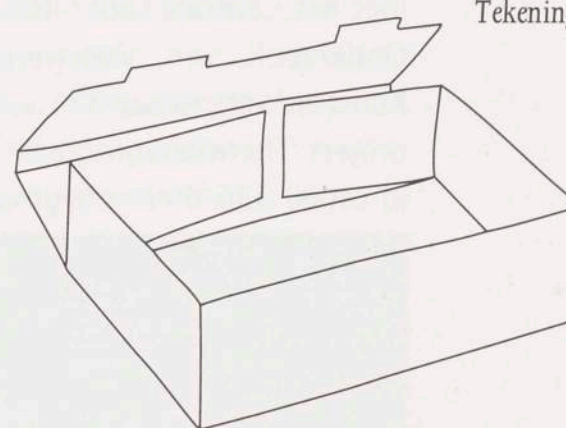
br x le x ho in cm
30 x 35 x 20
30 x 35 x 30
60 x 43 x 20 sluit aan op de
prentendoos 60 x 43 x 6 van Jan-
sen/Wijsmuller

Tekening 1

Tekening 2

60 x 86 x 20 sluit aan op de
prentendoos 60 x 86 x 6 van Jan-
sen/Wijsmuller
60 x <105-115> x 15

Tekening 1:
De twee kleinste
dozen krijgen een
vast deksel.

In de kleine dozen komt een inlegkarton waardoor er twee lage voorwerpen in een doos geplaatst kunnen worden, zonder dat ze op elkaar komen te liggen. Mogelijk zal de voorzijde van de doos zelfs opengeschoven kunnen worden. Hoe de dozen er waarschijnlijk uit gaan zien, is op de tekening te zien. Zodra de dozen verkrijgbaar zijn en de juiste prijs bekend is, zullen de musea daarvan op de hoogte worden gesteld.

Tekening 2:
De grote dozen
krijgen een los
deksel dat over
de doos valt.

Het project 'Klimaatbeheersing' in de afrondingsfase

Het succes van het project 'Thermohygrografen' is voor het LCM reden geweest in 1992 een vervolgproject te starten: klimaatbeheersing. Na de registratie van het klimaat moeten musea ook het verloop ervan kunnen beheersen. Samen met het Centraal Laboratorium en dankzij financiële steun van het Ministerie van WVC heeft het LCM de musea in staat gesteld luchtbe- en ontvochtigers voor sterk gereduceerde prijs aan te schaffen.

Met het in 1991 door de stichting Landelijk Contact van Museumconsulenten (LCM), in samenwerking met het Centraal Laboratorium voor Onderzoek van Voorwerpen van Kunst en Wetenschap (CL) uitgevoerde project 'Thermohygrografen' werden in totaal 336 thermohygrografen in de Nederlandse musea afgezet. De klimaatregistratie in de musea kon daarmee worden verbeterd. Het vaststellen van het verloop van de temperatuur en de relatieve vochtigheid (RH) met een thermohygrograaf is een belangrijke aanzet tot het verantwoord beheersen ervan. Om daar ook in praktische zin gevolg aan te geven is eind 1992 door LCM en CL het project 'Klimaatbeheersing' ontwikkeld. Met dit nieuwe project werd in algemene zin de stabilisering van de uit het oogpunt van passieve conservering noodzakelijke RH in museumruimten beoogd. Het project diende te voorzien in het aanbieden van luchtbevochtigers en luchtontvochtigers tegen een sterk gereduceerde prijs (minimaal 50% van de gewone prijs) en het overdragen van kennis over het gebruik en het onderhoud van deze apparatuur.

Opzet

In eerste opzet werd uitgegaan van de afzet van in totaal ongeveer 250 apparaten. Op basis van dat aantal werd ook een subsidieverzoek aan het Ministerie van WVC gericht. Toen het project echter begin 1993 via de bureaus van de provinciaal museumconsulenten onder de aandacht van de musea werd gebracht, bleek de respons aanzienlijk groter dan was ingeschat. Op basis van de aanmeldingsformulieren zou het genoemde aantal van 250 niet genoeg zijn. Daar kwam nog eens bij dat uit de eerste rapportages van de projectmedewerker, de heer R. Crèvecoeur, kon worden opgemaakt dat de inschattingen over de noodzakelijke hoeveelheid apparatuur van de musea zelf, over het algemeen aan de (zeer) lage kant waren. Vandaar dat het Ministerie is verzocht om een aanvullende subsidie, waardoor nog eens circa 350 apparaten ter beschikking zouden komen. Uiteindelijk was in de laatste fase van het project een tweede, zij het relatief bescheiden vervolgsubsidie nodig om aan de toegewezen aanvragen van de deelnemende musea te voldoen. Het Ministerie van WVC, later de Mondriaan Stichting, en de Rijksdienst Beeldende Kunst hebben zich, het project in al zijn aanpassingen nauwlettend volgend, wat dat betreft bijzonder coöperatief opgesteld.

Advisering

Een van de dragende onderdelen van het project was de advisering aan de musea. Daarbij waren de verschillende museumconsulenten, maar vooral ook de projectmedewerker betrokken. De heer Crèvecoeur bracht in het kader van het project aan ruim 100 musea een bezoek en liet dit resulteren in evenzovele rapportages. Tijdens deze bezoeken werd allereerst aandacht besteed aan de aanwezige grafieken van de thermohygrograaf. Hieruit bleek de invloed van de verwarming en de

wijze waarop werd gestookt, op het binnenklimaat en in het bijzonder op de RH. Ook mogelijke storingen, of de invloed van grote groepen museumbezoekers waren direct waarneembaar. Na de evaluatie van de meetresultaten en het uitwisselen van gegevens over de verwarmingsinstallatie werd een rondgang door het museum gemaakt. Hierbij werd aandacht geschonken aan de op dat moment gemeten waarden (temperatuur en RH), in relatie tot de bouwkundige situatie. Geconstateerd moest worden dat de werking en het gebruik van zowel de thermohygrografen als de luchtbevochtigers en luchtontvochtigers in nogal wat musea te wensen overliet. Daarvoor waren diverse oorzaken aan te wijzen. Thermohygrografen bleken niet goed te zijn afgesteld, of het ontbrak aan regelmatig ijken en regenereren. Museummedewerkers hadden bovendien moeite met het juist interpreteren van de grafieken van de thermohygrograaf. Het niet goed functioneren van de luchtbevochtigers en luchtontvochtigers had veelal te maken met een onjuiste plaatsing in de ruimte of, in het geval van de luchtbevochtigers, met het niet tijdig vervangen van het filter. Overigens waren deze verschijnselen ook waar te nemen in musea die niet aan het project deelnamen.

Cursussen

Om hierin enige verbetering te bewerkstelligen werd in de maanden maart en april van dit jaar viermaal een cursusdag georganiseerd voor de museummedewerkers die zich regelmatig bezighouden met het regelen en het onderhoud van de apparatuur en het lezen van de grafieken. Hieraan hebben uiteindelijk 145 museummedewerkers uit 112 instellingen deelgenomen.

Evaluatie

Het project 'Klimaatbeheersing' nadert zijn afronding. In de laatste

week van juli worden de apparaten van de derde tranche bij de musea afgeleverd. Het project heeft dan voorzien in de levering van in totaal zo'n 343 luchtbevochtigers en 296 luchtontvochtigers aan 109 musea. De werkgroep die het project heeft begeleid is momenteel bezig met het schrijven van het evaluatierapport. Daarin zal onder andere aandacht worden besteed aan het belang van een permanente zorg voor een goede klimaatregistratie en klimaatbeheersing in de musea. Het zonder meer plaatsen van apparatuur is zeker niet voldoende, dat is ook uit dit project weer gebleken. De apparatuur moet adequaat worden gebruikt én onderhouden. Het evaluatierapport zal daarnaast ook ingaan op mogelijk nieuwe activiteiten en projecten die een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de bewaaromstandigheden in de Nederlandse musea.

Praktische informatie- dagen klimaatbeheersing

Als vervolg op het klimaatproject van het LCM zijn vier dagen georganiseerd waarop nader ingegaan werd op de werking van klimaatapparatuur. Gezien het grote succes waarmee zeer veel thermohygrografen en be- en ontvochtigers uitgezet zijn wordt het van groot belang geacht dat de gebruikers ook weten hoe die apparatuur in elkaar zit en hoe zij in de praktijk gebruikt en onderhouden moeten worden voor het beste resultaat.

's Ochtends werd in een theoretisch gedeelte het belang van een constante relatieve vochtigheid en temperatuur alsmede de werking van de thermohygrografen uitgelegd. In kleine groepen werd de theorie in praktijk gebracht en thermohygrografen uit elkaar gehaald, geijkt en geregenereerd. Met behulp van verschillende grafiekpapieren uit de

dagelijkse museumpraktijk werden de resultaten geïnterpreteerd.

's Middags werd de werking van de luchtbe- en ontvochtigers bestudeerd. Oude types werden gedemonstreerd. De nieuwe apparatuur werd uitgepakt, ontmanteld en weer gemonteerd en ingepakt. De dagen waren zeer druk bezocht en de reacties waren zeer positief.

Foto: Stichting
Gelders Oudheid-
kundig Contact

De SIME-BEURS van 1994 te Parijs

een verslag en een evaluatie

De tweejaarlijkse 'Salon International des Musées et des Expositions' kortweg SIME werd, zoals gewoonlijk, in Parijs gehouden. Van 10 tot en met 17 april was deze internationale Europese museumvakbeurs toegankelijk voor museummedewerkers, touroperators en het grote publiek.

De accommodatie bestond uit een enorme tent die was opgezet tegenover de Ecole Militaire op het Champs-de-Mars, in de buurt van de Eiffeltoren. Dit omdat de gebruikelijke plaats, het Grand Palais, in januari kort voor de opening van de beurs wegens instortingsgevaar gedeeltelijk werd gesloten.

De nieuwe locatie was blijkbaar minder aantrekkelijk voor het gewone publiek, dat massaal wegbleef. De dag voor museummedewerkers was zeker een succes. Contacten werden gelegd en vernieuwd. De speciale dag voor de touroperators werd redelijk bezocht. Het directe effect van zo'n dag is echter moeilijk te peilen.

De vraag over het rendement en het nut van de beurs moet dan ook aan de orde worden gesteld, zeker gezien de kosten voor de Nederlandse Staat en de hoge financiële bijdrage die van de tien participerende Nederlandse musea werd verlangd.

Nederland-Waterland

Over één zaak was iedereen het echter eens: de Nederlandse bijdrage was de mooiste en de beste van de beurs. 'Eaulande' sprong eruit, alhoewel ik betwijfel of de gemiddelde bezoeker het subtiel woordgrapje heeft begrepen.

Het bureau Ontwerpforum Amster-

dam was verantwoordelijk voor de vormgeving. Aan de opzet van de stand lag een uitgekiend plan van gastconservator Dan van Golberdinge ten grondslag: Nederland, waterland in al zijn facetten en expressies. Het thema werd door de tien participerende musea uitstekend gepresenteerd. De deelnemers waren: Natuurmuseum Groningen, Noorderdierenpark Emmen, Rijksmuseum voor Scheepsarcheologie Ketelhaven, Gemeentemuseum Arnhem, Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam, Noordbrabants Museum Den Bosch, Museum De Cruquius te Cruquius, Frans Halsmuseum Haarlem, Rijksmuseum van Oudheden Leiden en het Zeeuws Museum te Middelburg.

Helaas werden de (Franse en Engelse) teksten op de tentoonstelling weinig gelezen, het publiek was vooral in de objecten geïnteresseerd.

Nederland was met Duitsland het enige land dat speciaal voor de beurs een prachtig magazine had laten maken (Ontwerpforum Amsterdam).

Beursopbouw

De beurs bestond uit twee onderdelen. Het grootste deel werd ingenomen door de Europese musea. Niet alleen uit de bekende Westeuropese landen, maar ook uit een groot aantal ex-communistische landen werden musea afgevaardigd. Met name de oude Sovjet-Unie was goed vertegenwoordigd. In het oog springend was vooral de bijdrage van Spanje met zijn maquette van het nieuw te bouwen Guggenheim Museum te Bilbao. (De tweede Europese vestiging naast Venetië.) De Fransen waren te nadrukkelijk aanwezig, vrijwel ieder departement had al zijn musea ingezet. Indrukwekkend daarentegen was de Oostenrijkse bijdrage die het in aanbouw zijnde museumkwartier van Wenen liet zien. Daarnaast werden op geraffineerde wijze de origi-

nele dodenmaskers van veertien beroemde Oostenrijkse cultuurdragers getoond.

Op het tweede, iets kleinere deel van de beurs lieten vooral Franse bedrijven hun waren zien die van belang werden geacht voor musea en restauratoren. Eigenlijk was dit deel een Franse variant van de conserveringsbeurs Art Collecting & Protecting 1994 in het MECC te Maastricht.

Doel

Het doel van de SIME is, behalve het bevorderen van de onderlinge contacten en het op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen op museaal gebied, het promoten van de musea, museale instellingen en bedrijven. Of dit doel de hoge kosten en de grote inspanningen die met de deelname aan de beurs gepaard gingen, ook rechtvaardigt, is de vraag. De kosten van de Nederlandse bijdrage aan de beurs liepen hoog op; de huur en de aankleding van de stand, het vervoer van de objecten en kunstwerken en de dagelijkse bemanning van de stand zijn daar debet aan. De tien deelnemende musea dienden, naast de vaste bijdrage tevens zaken als restauraties en verpakkingen zelf te bekostigen. Daarbij kwamen ook nog de reis- en verblijfkosten van de medewerkers die op de beurs stonden. Voor veel musea, maar zeker voor musea met een beperkt budget was dit een grote opgave.

Organisatie

De organisatie van de SIME-beurs ligt in handen van ICOM-Nederland, bijgestaan door vertegenwoordigers van de Nederlandse Museumvereniging, het Landelijk Contact van Museumconsulenten en de Stichting Museum Jaarkaart. De uitvoering wordt verzorgd door de Rijksdienst Beeldende Kunst. Organisatiebureau Arba Minch uit Maarssen heeft in opdracht van de RBK de werkzaamheden uitgevoerd. Van dit bureau

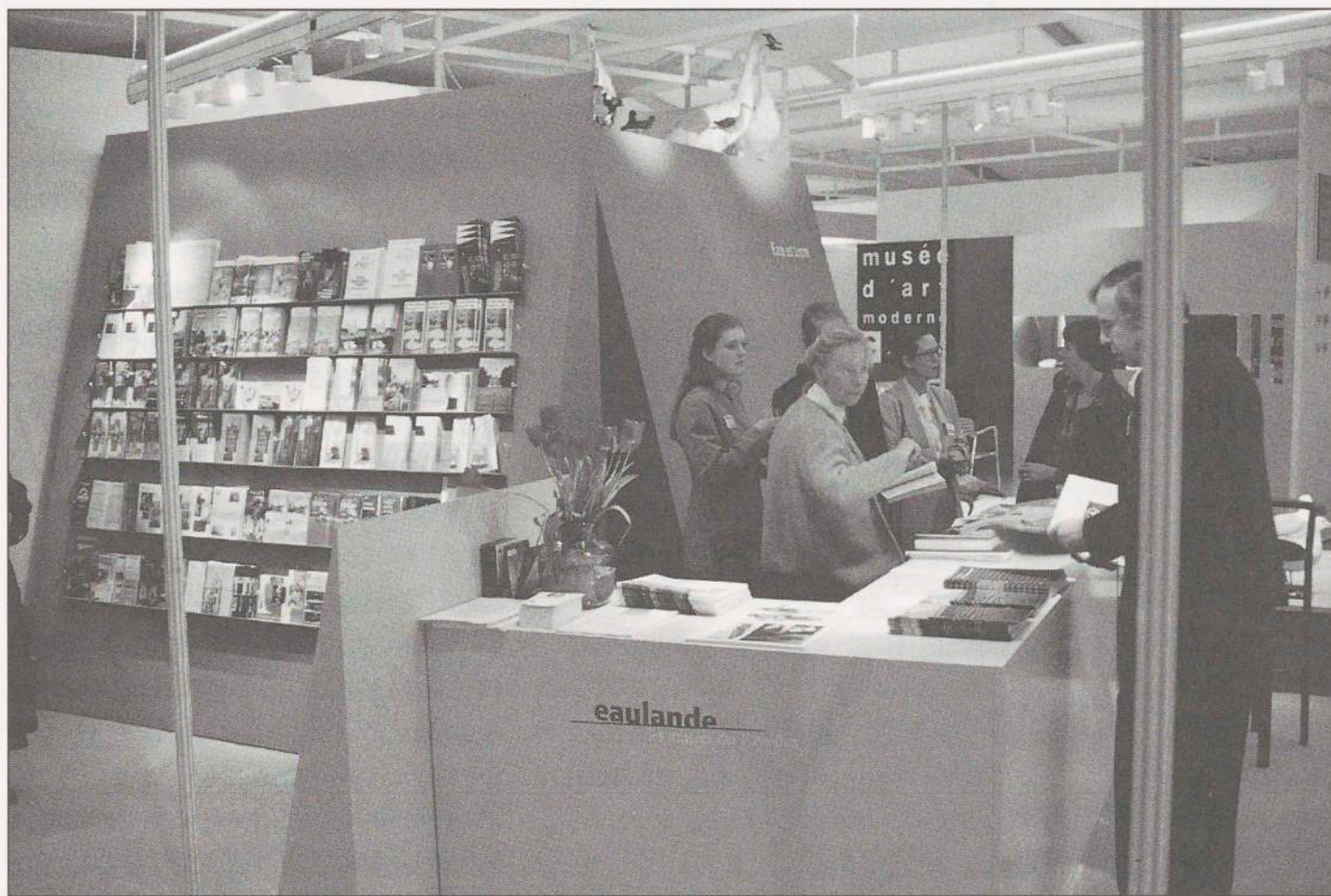

Foto:
P. Fransman

waren gedurende de beurs constant twee mensen aanwezig.

Het Nederlands Bureau voor Toerisme (NBT) heeft voor extra ondersteuning en begeleiding gezorgd. Gezien de grootte van de stand en de belangen van de Nederlandse musea, werd een behoorlijke bemanning van de stand noodzakelijk geacht. Deze bestond uit de voorzitter van ICOM Nederland, de afvaardiging van het projectbureau, een medewerker van het NBT, vertegenwoordigers van de NMV, SMJK en LCM en van de aanwezige musea. Echter door het geringe aantal bezoekers was de stand overbezet.

Resultaat

De opzet op deze locatie levert onvoldoende rendement op in verhouding tot de kosten en de inspanningen. SIME '94 werd slechts door de helft van het aantal bezoekers van 1992 bezocht.

Binnen het LCM is de SIME-beurs uiteraard ter sprake gekomen. Wij kwamen tot de conclusie dat het een goede zaak is dat de Nederlandse musea, grote en kleine, in de gelegenheid worden gesteld zich in het buitenland te profileren.

Evaluatie

De voorbereidingsgroep heeft samen met de subsidiënten van het evenement, het Ministerie van WVC, Buitenlandse zaken en Economische zaken en het Nederlands Bureau voor Toerisme de gang van zaken en de resultaten van de beurs kritisch doorgelicht. Het doel hiervan was te bezien op welke wijze in de komende tijd de belangstelling voor de Nederlandse musea in het buitenland te vergroten.

Als de kwaliteit van de Nederlandse musea en de cultuurschatten die daar bewaard worden voor contacten met buitenlandse collega's gebruikt worden, kan deelname aan de beurs een belangrijke rol spelen.

Als de belangstelling voor Nederland als Museumland voor buitenlandse toeristen gewekt moet worden, zijn er zeker alternatieve plaatsen waar dit met meer effect kan gebeuren. Daarbij valt te denken aan grote toeristenbeurzen of speciale acties gericht op deze doelgroep.

Andere weg

De voorbereidingsgroep heeft samen met de subsidiënten vastge-

steld dat op verschillende wijzen aan de promotie van het Nederlands cultuurbezit voor het buitenland en de buitenlanders gewerkt moet worden. Het economisch belang van het Nederlands cultureel erfgoed is een gegeven.

Meer samenhang in het aanbod aan het publiek kan een middel zijn de musea voor grotere groepen toegankelijk te maken.

Het NBT heeft behoefte aan materiaal om in het buitenland toeristen ertoe te bewegen naar Nederland te komen. Binnen Nederland heeft het NBT behoefte aan een goed gestructureerd aanbod op cultuurhistorisch gebied. De Nederlandse musea hebben baat bij een integrale aanpak van cultuurtoerisme in die zin dat toeristen die in Nederland zijn kunnen beschikken over een breed aanbod, gericht op de vele regio's. De grote, voor een internationaal publiek interessante musea kunnen doorverwijzen naar regionaal gerichte musea en activiteiten.

Voor het leggen van contacten met buitenlandse collega's blijven de musea baat hebben bij beursachtige activiteiten.

Integraal plan

De gesprekspartners bij de evaluatie van de SIME hebben ingestemd met het voorstel een groep betrokkenen als "denktank" voor een geïntegreerde aanpak van cultuurtoerisme te formeren. Zij zullen een plan opstellen en uitwerken voor promotionele activiteiten voor de Nederlandse musea.

Landelijke basis- en bijscholing voor museummedewerkers

Professionalisering van musea is een kerntaak van de provinciaal museumconsulenten.

Diverse consulentenschappen hebben - meer of minder ruime - ervaring met het organiseren van cursussen en studiedagen. De museumconsulenten beschouwen cursusprogramma's als een belangrijk instrument voor professionalisering. Een samenhangend cursusaanbod voor alle provincies bestaat op dit moment echter niet.

Inventarisatie

De Stichting Landelijk Contact van Museumconsulenten (LCM) heeft in het voorjaar 1993 de stand van zaken geïnventariseerd. Op grond van deze inventarisatie heeft het LCM zich tot taak gesteld een programma van basiscursussen te ontwikkelen en deze voor 1 januari 1998 in het hele land aan te bieden. De Nederlandse Museumvereniging heeft jarenlang cursussen aangeboden die voor de musea van belang waren, variërend van management tot rondleiden. Het cursusaanbod was incidenteel van aard.

Afstemming

In het vervolg zal het basis- en bijscholingsprogramma een structureel karakter krijgen. Het LCM en de Reinwardt Academie zijn bereid gevonden de organisatie op zich te nemen van een jaarlijks terugkerend cursusaanbod. De museumconsulenten zullen zorg dragen voor basiscursussen voor startende museummedewerkers en de Reinwardt zal het niveau daarboven organiseren. Deze cursussen worden gegeven door docenten of instellingen die over de benodigde kennis en ervaring beschikken. Zo zal de cursus 'Omgaan met museale voorwerpen' gegeven worden door de Opleiding Restauratoren.

De cursussen van de Reinwardt zullen aansluiten bij de eindtermen van de basiscursussen van het LCM. Een eerste aanzet en beperkte uitvoering van een programma zal in de herfst van 1994 van start gaan.

Basiscursussen

De basiscursussen van het LCM hebben betrekking op alle taakvelden in het museumwerk, te weten: registratie en documentatie; behoud en beheer; publiekstaken en pr; management. Ze geven informatie waarover ieder museum minimaal moet beschikken.

Het LCM heeft algemene voorwaarden geformuleerd waaraan dit cursusprogramma moet voldoen:

- standaardisering door het ontwikkelen van landelijke syllabi met omschreven eindtermen;
- kwaliteitsbewaking door (externe) toetsing en regelmatige evaluatie en actualisering;
- continuïteit in het aanbieden van de cursussen;
- toegankelijkheid door een goede geografische spreiding van cursussen en door een zodanige prijsstelling dat cursussen voor alle musea bereikbaar zijn.

Op grond van standaardisering en kwaliteitsbewaking zullen de basiscursussen op termijn voorzien worden van een erkend certificaat zoals dat ook verstrekt zal gaan worden bij de cursussen van de Reinwardt Academie.

Doelstelling en doelgroep

Doelstelling van het project is het op landelijke schaal bevorderen van de noodzakelijke primaire kennis en vaardigheden en het ontwikkelen van een professionele attitude op de genoemde taakgebieden bij museummedewerkers (inclusief vrijwilligers) en leden van museumbesturen.

De basiscursussen zijn gericht op:

- museummedewerkers en bestuurs-

leden die geen directe opleiding hebben in het museumvak. Zij volgen het totale pakket van vier basiscursussen of kiezen voor die taakvelden die relevant zijn;

- museummedewerkers en bestuursleden die wél een museale opleiding (academisch of hbo) hebben gevolgd. Zij nemen deel aan de basiscursussen van die taakvelden die zij niet of minder hebben bestudeerd.

Het cursusaanbod kan mede worden gerealiseerd door een bijdrage van het Ministerie van WVC.

Syllabus

Basiscursus Registratie en Documentatie

De eerste landelijke, gestandaardiseerde syllabus is reeds verschenen, de Syllabus Basiscursus Registratie en Documentatie. Vanuit vier consulentenschappen is in de afgelopen periode gewerkt aan deze landelijke syllabus. Alle bureaus van museumconsulenten kunnen de syllabus in de toekomst gebruiken bij het geven van de basiscursus registratie en documentatie.

In de syllabus komen diverse aspecten aan de orde die te maken hebben met het verantwoord vastleggen van gegevens. Een object wordt vanaf de binnenkomst in het museum tot aan de opstelling ervan gevolgd. Het boek telt tien hoofdstukken die vanzelfsprekend niet alleen gewijd zijn aan beschrijvingstechnieken, maar ook aan het toegankelijk maken van die vastgelegde gegevens. Uitgebreid wordt daarom ingegaan op het gebruik van trefwoorden, descriptorlijsten en thesauri. Verschillende voorbeelden van gestructureerde beschrijvingskaarten, zoals de Basisregistratiekaart en de Historisch Voorwerpkaart, komen aan de orde. Daarbij wordt zowel de hand-

Code of Ethics, normering en duidelijkheid

matige als de geautomatiseerde verwerking besproken.

Bij de meeste musea zijn niet alleen voorwerpen maar ook documentaire collecties te vinden in de vorm van boeken, dia's, foto's en dergelijke. Daarom wordt in de syllabus ook ruim aandacht geschonken aan het beschrijven daarvan en aan het toegankelijk maken van die gegevens. Het afsluitende hoofdstuk over automatisering is geschreven door dr. Jan P. van de Voort namens de Sectie Informatieverzorging Musea in Nederland (SIMIN).

Diverse bijlagen, zoals voorbeelden van een bruikleen- en schenkingsakte, een overzicht van de hoofdindeling van de Art and Architecture Thesaurus (AAT), een verklarende woordenlijst, adressenlijst en literatuurlijst vormen het sluitstuk van deze LCM-publikatie.

Syllabus Basiscursus Registratie en Documentatie (LCM-publikatie nr 4), samengesteld door S. v.d. Berg, A. Dijkstra, A. Stam, J. v.d. Voort en I. Wormgoor. Eindredactie M. de Rijke en A. Jordens.

De syllabus is te bestellen bij het bureau van de provinciaal museumconsulent in uw provincie en kost f 25,- (excl. verzendkosten).

Musea dragen verantwoording voor de collectie: het verzamelen, bestuderen en conserveren van uitingen van cultuur en voor de ontsluiting van de collectie voor het publiek.

In de afgelopen tijd is er binnen de museumwereld over twee zaken stevig gediscussieerd: over de vraag wat een museum eigenlijk is en over de professionaliteit van de musea en hun medewerkers.

Code of Ethics

Door in 1987 de Code of Ethics te formuleren heeft the International Council of Museums (ICOM) een aanzet gegeven voor de fundamentele discussie over de vraag wat een museum eigenlijk is. Deze ethische code (in het Nederlands vertaald in Gedragslijn voor Museale Beroeps-ethiek) is een statement dat zorgvuldig is samengesteld om aan te geven wat nu precies onder het woord museum wordt verstaan. Het zou eigenlijk artikel één van de museumgrondwet kunnen zijn.

ICOM-definitie

Al in 1974 heeft dezelfde ICOM de alom bekende definitie voor een museum aangenomen:

'Een museum is een permanente instelling, in dienst van de gemeenschap en haar ontwikkeling, toegankelijk voor het publiek, niet gericht op het maken van winst, die de materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verwerft, behoudt, wetenschappelijk onderzoekt, presenteert en hierover informeert voor doeleinden van studie, educatie en genoegen'.

Een veelomvattende definitie waarvan bijna alle museale instellingen in het land kunnen voldoen.

Rijp en groen

Het blijkt dat de diversiteit en de

kwaliteit van de musea in Nederland zo uiteenlopend is dat er stemmen opgaan om de ruime ICOM-definitie wat meer in te perken. Eigenlijk gebeurt dat al regelmatig als musea zich aanmelden voor het lidmaatschap van een regionale of landelijke overkoepelende museumorganisatie zoals de Federatie van Musea in Zuid-Holland of de Nederlandse Museumvereniging (NMV).

De term 'museum' is niet beschermd, zodat iedereen een museum kan openen, zonder dat daar enige eisen aan gesteld kunnen worden. Toch wordt er al een onderscheid gemaakt door de termen museum, oudheidkamer en bezoekerscentrum te gebruiken.

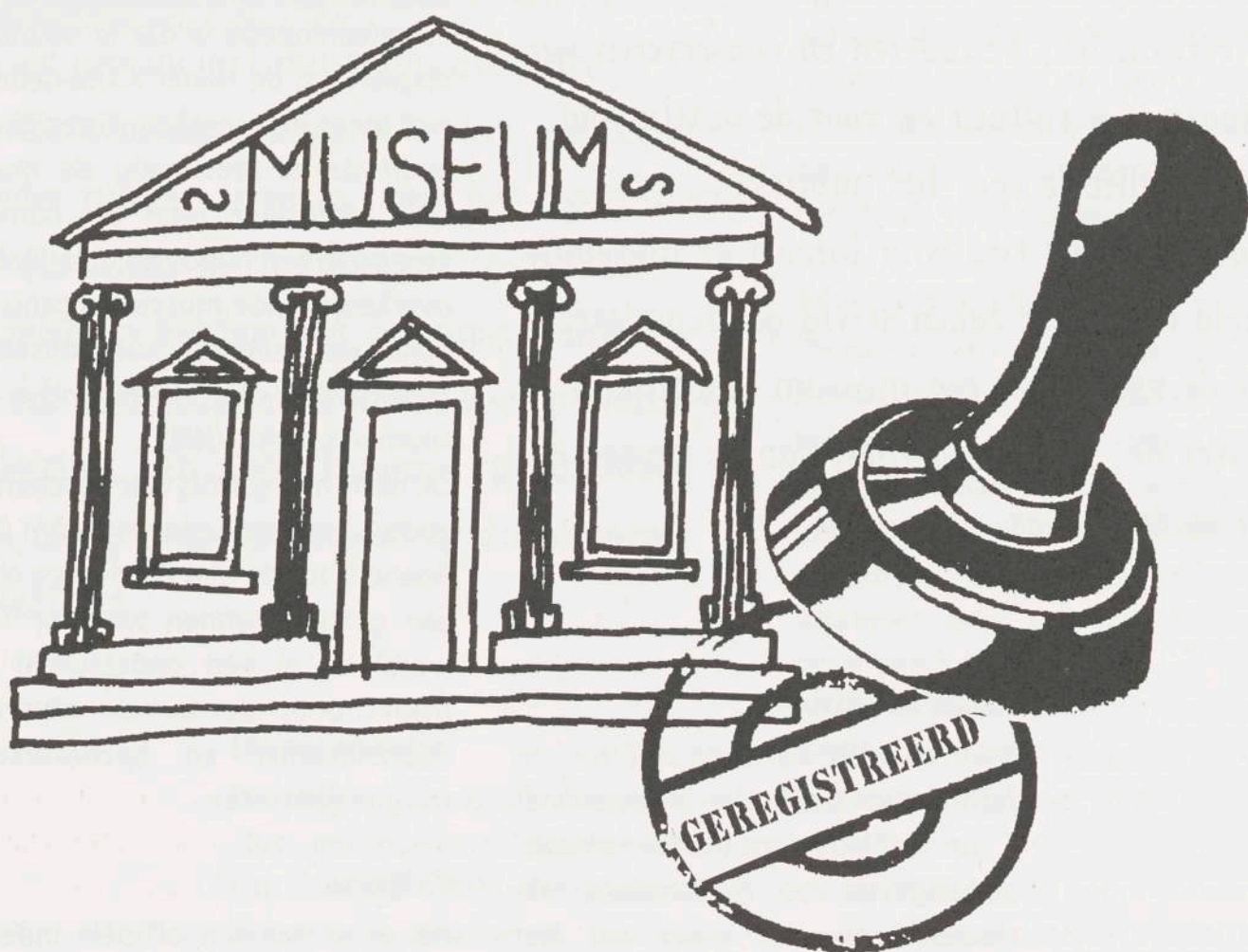
Criteria

Als er echter een officiële indeling wordt gemaakt, moeten er criteria en normen worden vastgesteld omdat er verwachtingen worden gewekt; een bezoekerscentrum is nu eenmaal iets anders dan een museum. In Nederland bestaan keurmerken voor de meest uiteenlopende zaken, auto's, verenigingen, makelaars etc. Een keurmerk staat garant voor veiligheid, betrouwbaarheid en kwaliteit. De musea hebben in de afgelopen decennia een proces van maatschappelijke integratie door gemaakt. De wenselijkheid van inhoudelijke kwalificatie is daarvan een gevolg. Dat brengt verantwoordelijkheden met zich mee ten opzichte van de maatschappij, de collectie en het publiek. Musea zullen dus aan bepaalde minimumeisen moeten voldoen.

Stimulans

Normen moeten dus gebruikt worden om minimumeisen aan te geven. Normering dient dan ook als een stimulans opgevat te worden. De Nederlandse Museumvereniging heeft daarom met het uitbrengen van de Gedragslijn voor Museale Beroeps-ethiek welbewust gestreefd de professionalisering van het museumvak

Code of Ethics, normering en duidelijkheid

te bevorderen. Een eventueel in te voeren systeem van een register van musea beoogt in dit proces een volgende stap te zijn.

Als de normen echter gebruikt worden om goede musea of goede oudheidkamers uit te sluiten van advies, ondersteuning of geld, zou ongerustheid op zijn plaats zijn.

Voorstel richtlijnen voor museumregistratie

In een eventueel in te voeren register gaat het om het vastleggen van een minimum-standaard voor musea in Nederland, waarbij wordt aangetekend, dat deze minimum-standaard zowel voor grote als kleine musea van toepassing is. In het register worden die musea opgenomen, die voldoen aan de minimum-standaard. Op deze manier geven musea aan het publiek, subsidiegevers, schenkers, sponsors etc. duidelijkheid aan welke eisen ze tenminste voldoen.

Wenselijk is vanzelfsprekend, dat de musea boven de minimum-standaard zullen werken.

Parallel met het Deltaplan

De musea die de grootste achterstand op velerlei gebieden hadden, waren juist de grote musea. In menig rijksmuseum werd door een veelheid van redenen, slecht voor de collectie gezorgd. De minister lanceerde een enorme (uiterst kostbare) inhaalmanoeuvre, het 'Deltaplan voor Cultuurbehoud'. Ook de niet-rijksmusea, kleine en grote, plukken terecht de vruchten van het Deltaplan, financieel en intellectueel.

Tijdens dit project bleek hoe groot de gaten en achterstanden in kennis waren. Diepgaande onderzoeken naar onder meer klimatisering, verpakkingen, beschrijvingstechnieken etc. waren het resultaat. Vrijwel alles waarmee gewerkt werd was behoorlijk verouderd, ook de kennis. Door het Deltaplan kwam dit alles in een stroomversnelling. De resultaten van het wetenschappelijke onderzoek worden inmiddels in de museale praktijk toegepast. Zo is het Deltaplan voor Cultuurbehoud dus een enorme stimulans voor het behoud en beheer van collecties. De

normering kan op een vergelijkbare manier bijdragen aan professionalisering van musea.

Natuurlijk is het van het grootste belang dat alle musea van de nieuwe ontwikkelingen op de hoogte worden gebracht. De bureaus van de provinciaal museumconsulenten zijn er voor om deze kennis aan de Nederlandse musea over te dragen.

Toetsing

De voorlopig geformuleerde normen moeten nu worden getoetst aan de Nederlandse musea en museale instellingen. De Brabantse Museumstichting heeft zich bereid verklaard om deze toetsing te begeleiden voor zover het de Brabantse musea betreft. Deze toetsing zal gebeuren door een museum te bezoeken en door middel van gesprekken, vragenlijsten en visuele waarneming er achter te komen wat de goede en minder goede punten van een museum zijn. De musea in Zuid-Holland zijn reeds met een soortgelijk principe bekend omdat veel musea mee hebben gedaan en nog steeds meedoen aan de sterkte/zwakte analyse die het Vitamineproject werd genoemd. Naar aanleiding van de doorlichting worden aanbevelingen gedaan om het museumbedrijf te verbeteren.

Gevolgen

Het effect van de toetsing kan drieërlei zijn:

- De onderzochte instelling kan een goede kwaliteit hebben als bezoekerscentrum of 'edu'park, maar niet museaal zijn. Dan kan zo'n instelling niet de naam museum dragen. De naam bezoekerscentrum dekt dan volledig de lading.
- De onderzochte instelling kan een kwalitatief goede collectie hebben, maar de echte museale taken kunnen wat ondergesneeuwd zijn. Zo'n museum moet gewezen worden op zijn tekortkomingen en krijgt de gelegenheid om de lacunes op te vullen of bij te stellen.

- Bij de derde mogelijkheid blijkt de onderzochte instelling in het geheel niet aan de criteria te voldoen. Zo'n instelling wordt overigens nu reeds geweigerd bij de aanvraag van het lidmaatschap van een overkoepelende museumorganisatie.

Uitsluiting?

Even terug naar het gevaar van uitsluiting van bepaalde musea naar aanleiding van het normeringsonderzoek. Zoals de zaken er nu voor staan, is die kans gering. In Engeland, waar het doorlichten van de musea vrijwel voltooid is, heeft men tot nu toe slechts enkele musea niet professioneel genoeg bevonden. In musea waar zo professioneel mogelijk wordt gewerkt, groot of klein, hoeft men niet bang te zijn dat het museum te licht wordt bevonden. Dat er in veel Nederlandse musea nog hard gewerkt moet worden aan een verbetering van de kwaliteit van het instituut zal niemand ontkennen.

Financiële gevolgen

Normering zou na introductie door subsidiegevers (rijk, provincie, gemeente en fondsen) betrokken kunnen worden bij de afweging wel of geen middelen beschikbaar te stellen. Subsidie-uitsluiting kan daarbij denkbaar zijn. Anderzijds kan normering mogelijkerwijs juist een belangrijke rol vervullen bij de argumentatie dat, om museumtaken naar behoefte te kunnen vervullen, de nodige middelen beschikbaar dienen te worden gesteld. Subsidie voor huisvesting en verwarming is wat dat betreft absoluut onvoldoende.

Gevarieerdheid

Nederland heeft vele soorten musea, er is voor elk wat wils, met in principe bestaansrecht voor iedere soort. De laatste 15 jaar zijn er veel musea bijgekomen, met name bedrijfs- en ambachtsmusea en plaats/streekgebonden historische musea.

Dat deze musea geen kopie van elkaar moeten worden, zal duidelijk zijn. Met name de historische musea zouden het specifieke van de plaats of streek moeten tonen, om juist de gevarieerdheid van de Nederlandse cultuur te laten zien. Het is dan ook van belang dat deze musea onderling afspraken maken over collectievorming, net zoals dit bij de rijksmusea is gebeurd. Op deze manier kan voorkomen worden dat dicht bij elkaar liggende musea kopieën van elkaar zijn.

Kortom, als gewerkt wordt aan professionalisering en optimalisering van de musea hoeft er straks geen museum, groot noch klein, uit de boot te vallen. De normering zal ervoor zorgen dat het publiek weet wat het kan verwachten als het aan een bepaalde museale instelling een bezoek wil brengen.

Duidelijkheid

Het normeringsonderzoek verschaft in de eerste plaats dus duidelijkheid. Duidelijkheid voor de instelling zelf maar ook voor de bezoeker.

De instelling krijgt de kans achterstanden met hulp van derden in te lopen, net als de rijksmusea middels het Deltaplan die kans ook kregen.

De belangrijkste voorwaarden om opgenomen te worden in het museum-register zijn:

- I Het beantwoorden aan de definitie van een museum zoals die is opgenomen in de Gedragslijn voor Museale Beroepsethiek.
- II Het bezitten van een institutionele status.
- III Het beschikbaar hebben van op schrift gestelde doelstellingen.
- IV Het beschikken over een financiële basis, die het voortbestaan van het museum voor minimaal vijf jaren garandeert.
- V Het beschikbaar hebben van een op schrift gesteld collectiebeleid. Dit beleid behoort van tijd tot tijd, doch op zijn minst eens per vijf jaar geactualiseerd te worden.
- VI Het voorzien in basisvoorzieningen voor het publiek; dit gerelateerd aan de aard en schaal van het betreffende museum.
- VII Het zelf beschikbaar hebben van deskundigheid of toegang hebben tot deskundig advies met betrekking tot de in de taken van het museum naar voren komende verantwoordelijkheden.

Het is ook mogelijk tot voorlopige registratie over te gaan. Deze registratie geldt voor musea, die er naar streven de vereiste standaard voor een registratie te behalen. De voorlopige registratie geldt voor een periode van maximaal vijf jaar.

Instellingen die NIET in aanmerking komen voor registratie:

- a. Science centers en planetaria,
- b. Natuur-en archeologische, historische en industriële monumenten,
- c. Bezoekerscentra in natuurgebieden e.d.,
- d. Dierentuinen, aquaria en plantentuinen, die niet beschikken over een substantiële museale collectie,
- e. Educatieve instellingen, gericht op musea en hun collecties,
- f. Instellingen, bedoeld voor tijdelijke exposities, die niet zelf beschikken over een collectie.

Uit: Museumvisie 1993, nummer 2

Hulpkrachten voor musea: Vliegende Brigade

Al enige jaren is de situatie in de Nederlandse musea wat vacatures betreft niet rooskleurig te noemen. Hoewel deze situatie de laatste tijd wat beter lijkt te worden, duurt het voor de meeste werkzoekenden toch geruime tijd voor zij een plek in het museumveld veroverd hebben. Niet dat er geen werk is in de musea, maar vaak ontbreken de financiën om dit werk te honoreren.

Er is wel degelijk een grote behoefte aan mensen met kennis op museaal gebied, enerzijds omdat er structureel achterstanden zijn ontstaan, anderzijds omdat men incidenteel met een grote hoeveelheid overwerk zit. In een aantal gevallen ontbreekt het de musea aan specialistische kennis.

Werkzoekenden

Om te kunnen voldoen aan de vraag van musea naar gespecialiseerde mensen en de behoefte van werkzoekenden om ervaring op te doen in de museale sector, is de Federatie van Musea in Zuid-Holland in 1982 gestart met het project de Vliegende Brigade.

De Vliegende Brigade bestaat uit een groep goed opgeleide mensen die, (met behoud van uitkering) gedurende een bepaalde periode, op vrijwillige basis werkzaamheden uitvoeren in musea. Naarmate de Vliegende Brigade meer bekendheid kreeg, schreven zich behalve afgestudeerde museologen (Reinwardt Academie) ook (kunst)historici zich in.

Het grote aantal nieuwe inschrijvingen in 1993 (van 120 naar 200) zegt het nodige over de krappe arbeidsmarkt en de wil van pas afgestudeerden om ervaring op te doen. Helaas wordt er vanuit de musea nog te

weinig beroep gedaan op de Vliegende Brigadisten. Het aantal aanvragen vanuit de musea bedroeg in 1993 slechts 17. (12 personen kregen een onbetaalde, tijdelijke aanstelling en 5 personen een betaalde, tijdelijke aanstelling.)

Musea en verwante instellingen, zowel binnen de provincie Zuid-Holland als daarbuiten, kunnen hun projecten bij de Federatie aanmelden. Het bureau maakt een nauwkeurige projectomschrijving en verzendt de aanvraag naar de personen die bij de Vliegende Brigade staan ingeschreven. Afhankelijk van het project kunnen de Vliegende Brigadisten contact opnemen met de Federatie of direct met de instelling. Indien alles voor beide partijen naar wens verloopt, wordt de sociale dienst in de betreffende plaats gebeld met een verzoek om toestemming voor het project.

Voorwaarden

De projecten die voor de Vliegende Brigade in aanmerking komen, dienen additioneel te zijn dat wil zeggen dat de normale gang van zaken niet wordt geschaad bij vertrek van de vrijwilliger. Daarnaast mag het project niet concurrentievervalsend zijn, dat wil zeggen dat het geen functie mag zijn die eigenlijk gewoon betaald zou moeten worden.

Kosten

De reiskosten, verzekeringen en uit het project voortvloeiende overheadkosten dienen door het museum of

de instelling te worden betaald. De Federatie brengt slechts de kopieer- en verzendkosten bij de aanvragen de instelling in rekening.

Werkterrein

De Vliegende Brigadisten kunnen voor de volgende werkzaamheden ingeschakeld worden:

- reorganisatie van de vaste presentatie
- ontwerp en inrichten van een tentoonstelling
- schrijven van een catalogus
- maken van lesbrieven en museumboekje
- algemene assistentie tijdens bijvoorbeeld een verhuizing
- bronnen onderzoek
- reorganisatie van het depot
- inventarisatie en registratie van de collectie
- opzetten van een PR-plan
- formuleren van een beleidsplan

Vacatures

Het komt tegenwoordig ook regelmatig voor dat musea ons verzoeken om ook betaalde vacatures te verzenden aan de Vliegende Brigadisten. Een behoorlijk aantal van deze vacatures verschijnt niet in de dagbladen.

Aanvragen

Mocht u van de Vliegende Brigadisten gebruik willen maken, wilt u dan contact opnemen met:

Federatie van Musea in Zuid-Holland,
Postbus 448, 2501 CK Den Haag,
telefoon 070 - 3624121,
fax 070 - 3450278

Tips en berichten

Schoolvakanties tot en met 1997

Het Nederlands Bureau voor Toerisme (NBT) heeft in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen een folder uitgegeven waarin alle schoolvakanties voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs tot en met 1997 per regio zijn vermeld. Niet alleen de zomervakantie maar ook de andere vakanties (zoals voorjaar- en herfstvakanties) zijn qua tijd verspreid over het hele land. De scholen zijn verplicht zich aan de aangeduide zomervakanties, die door het ministerie bepaalt zijn, te houden. Voor de overige vakanties heeft het ministerie adviesdata gegeven. De scholen stellen zelf deze vakantiedata vast. Zo kon het dit jaar voorkomen dat het ministerie de scholen in Zuid-Nederland adviseerde van 5 maart t/m 13 maart voorjaarsvakantie te houden, maar dat vele scholen in betreffende regio de voorkeur gaven aan de periode van 12 februari tot en met 20 februari in verband met carnaval. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het i.v.m. de planning van activiteiten in de vakantieperioden raadzaam is van te voren contact op te nemen met het onderwijs.

In de brochure zijn tevens de regio-indeling en de daarbij behorende grensgemeenten duidelijk weergegeven.

De folder is verkrijgbaar bij het NBT, Postbus 58, 2260 MG Leidschendam, telefoon 070-3705705

Subsidiediskettes

Naast het, bij de meesten onder u, welbekende Fondsenboek (Walburg Pers) is er tegenwoordig ook informatie over fondsen en subsidiegevers via geautomatiseerde databanken beschikbaar. Uitgeverij GVVU heeft een aantal diskettes op de markt gebracht die de adresgegevens, voorwaarden, doelgroepen en andere nuttige informatie van subsidiever-

strekkers en particuliere fondsen bevatten. De databanken zijn zeer actueel en worden regelmatig bijgewerkt. De diskettes worden op de PC geïnstalleerd, de regelingen zijn snel doorzoekbaar en het gebruiksgemak van de subsidiediskettes is hoog. U dient te beschikken over een IBM compatible PC met harddisk. Er bestaat geen Apple-versie maar volgens de uitgever kunnen Apple-gebruikers toch de databank raadplegen (neem contact op met GVVU en/of uw leverancier). Het bestaan van dit soort diskettes heeft als voordeel dat het zoeken naar en het aanvragen van subsidies en/of fondsen een stuk vergemakkelijkt wordt. Een gevolg is echter dat er veel meer verzoeken om financiële steun bij de diverse instellingen gedaan zullen worden, terwijl de hoeveelheid middelen gelijk blijft.

Gekozen kan worden uit een eenmalige (meest recente) editie van een databank of uit een abonnement (de meest recente editie plus jaarlijks ontvangt u enkele updates). De Kunstsubsidiedisk zal voor de meeste musea de meest interessante databank zijn. De Kunstsubsidiedisk bevat gegevens over ruim 320 instanties die cultuur- en kunstprojecten ondersteunen (f 199,- incl. BTW, abonnement f 325,- per jaar). Andere beschikbare databanken zijn de Subsidiedisk (algemene subsidie-regelingen van de Nederlandse Overheid, er is ook een versie met Europese subsidieregelingen), de Fondsendisk, de Jobsubsidiedisk en de Bouwsubsidiedisk.

Voor informatie en bestellingen: Uitgeverij GVVU, Postbus 354, 1115 ZH Duivendrecht, telefoon 020-6659555.

Hoofdtelefoons in de presentatie

Het gebruik van walkmans maakt een opgang als begeleiding in museumpresentaties en bij tijdelijke tentoonstellingen. BOT (Begeleiding &

Organisatie Tentoonstellingen) heeft een nieuw systeem, Chip-guide genaamd, ontwikkeld voor gebruik van hoofdtelefoons door publiek. Bezoekers kopen bij de kassa een hoofdtelefoon voor een bedrag van f 7,50 (inkoopprijs f 5,- het verschil is voor het museum). In de presentatie zijn esthetisch vormgegeven elektronische units, Chip-guides, aangebracht waarin de bezoeker de plug van zijn hoofdtelefoon steekt en de (gesproken) boodschap te horen krijgt.

Twee á vijf bezoekers kunnen tegelijkertijd luisteren en na enige seconden kunnen de volgende weer gebruik maken van de Chip-guides. De naam zegt het al, het geluid wordt op een chip, dus digitaal, opgeslagen. Musea kunnen de Chip-guides zelf van geluid voorzien. Indien gewenst kan BOT zorgdragen voor het schrijven en inspreken van teksten incl. vertalingen. De elektronische units kunnen gehuurd (20 stuks, termijn 3 maanden prijs vanaf f 4000,-) of gekocht worden (vanaf f 965,- per stuk).

Voor meer informatie kunt u terecht bij BOT, Postbus 10, 6663 ZG Lent, telefoon 080-602914, contactpersoon de heer Van Lieshout.

Opleiding Beheer van Visuele Documenten

In het najaar van 1994 starten bij de Stichting GO in Den Haag de eerste twee modulen voor de Opleiding Beheer van Visuele Documenten GO-H, een vernieuwing van de vroegere Opleiding Kaart- en Atlasbeheer. De modulen 'Beschrijven en catalogusbouw van visuele documenten' en 'Ontsluiting van collecties voorwerpen en beeldmateriaal' starten in september en november en kosten f 1300,- (7 lesdagen) respectievelijk f 725,- (3 lesdagen).

De hele opleiding bestaat uit een acht-tal modulen, die ook apart gevolgd kunnen worden, te weten:

Cursusjaar 1994-1995

- Geschiedenis van Kartografische documenten
- Kartografische documenten
- Beschrijven en catalogusbouw van visuele documenten
- Ontsluiting van collecties voorwerpen en beeldmateriaal

Cursusjaar 1995-1996

- Tekeningen en prenten
- Fotografische documenten
- Audiovisuele documenten
- Algemene beheersaspecten van collecties visuele documenten.

Informatie over toelatingsvoorwaarden en inschrijving:

Stichting GO, Celebesstraat 89, 2585 TG Den Haag, telefoon 070-3512380

Basisvorming en omgevingsgeschiedenis

Met de invoering van de basisvorming (niet te verwarren met de basisschool, de naam voor het vroegere kleuteronderwijs en de lagere school) binnen het voortgezet onderwijs is de omgevingsgeschiedenis meer dan ooit tevoren in beeld gekomen. Zo wordt van leerlingen verwacht dat zij 'eenvoudig onderzoek kunnen verrichten naar historische gebeurtenissen en ontwikkelingen op sociaal-economisch of cultureel gebied in de eigen omgeving'. Het lokale/regionale museum is natuurlijk een van de plaatsen bij uitstek waar bronnen geraadpleegd kunnen worden. Daarbij komt dat in geen enkele lesmethode uw regionale geschiedenis behandeld wordt, een gat in de markt dus waar musea in kunnen springen. Het Katholiek Pedagogisch Centrum heeft een inventarisatiegemaakt van reeds bestaand lesmateriaal voor omgevingsgeschiedenis van historische musea en archieven. Een en ander is per provincie geordend.

Het Instituut voor Leerplanontwikkeling (SLO) heeft in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg een handreiking voor het ontwerpen van lessen over omgevingsgeschiedenis ontwikkeld. De handreiking is in de eerste plaats

bedoeld voor docenten, maar ook voor museummedewerkers van lokale en/of regionale musea zeer bruikbaar bij het vervaardigen van educatief materiaal voor scholieren.

- Het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen heeft de brochure 'Basisvorming, beter voorbereid' uitgegeven waarin in grote lijnen de basisvorming wordt uitgelegd. De brochure is geschreven voor ouders, maar indien u geheel onbekend bent met het fenomeen kan de brochure wellicht als opstapje dienen (telefoon 079-531911).
- Leerplannen voor de vakken van de basisvorming zijn ontwikkeld door het SLO en zijn verkrijgbaar via uitgeverij Wolters Noordhoff, telefoon 050-226888, prijs f 25,- per boekje (per vak).
- Omgevingsgeschiedenis: Handreiking voor het ontwerpen van lessen is verkrijgbaar bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, afdeling Communicatie, Postbus 1001, 3700 BA Zeist, telefoon 03404-83294, prijs f 10,- (excl. verzendkosten).
- Inventarisatie lesmateriaal voor omgevingsgeschiedenis, Katholiek Pedagogisch Centrum, Postbus 482, 5201 AL 's-Hertogenbosch, telefoon 073-215435
- Basisvorming brengt musea en onderwijs nader tot elkaar: Arja Veldhuizen, Museumvisie 1994, nr. 1 (NMV telefoon 020-6203308).

Informatieblad vitrinematerialen

Het Centraal Laboratorium voor Onderzoek van Voorwerpen van Kunst en Wetenschap (CL) heeft een informatieblad vitrinematerialen uitgegeven. Gebleken is onder meer dat metalen voorwerpen zoals lood, tin, zink en koper worden aangetast in vitrines, depotkasten en stellingen wanneer daarin hout is verwerkt. Metaal en glas daarentegen blijken de meest geschikte bouwmaterialen voor vitrines en berging in depots (mits de klimatologische omstandigheden optimaal zijn). Het informatieblad voor vitrinematerialen is verkrijgbaar bij de

bibliotheek van het CL 020-6735162 (zolang de voorraad strekt).

Termenlijsten

Bij de Rijksdienst Beeldende Kunst (RBK) zijn termenlijsten ontwikkeld voor verschillende deelcollecties. Deze termen kunnen gebruikt worden bij de registratie van museumcollecties. Ze bevatten een alfabetisch en een systematisch deel. Tevens zijn er lijsten ontwikkeld voor materialen en technieken. De termenlijsten zijn intern bij de RBK ontwikkeld. Criterium voor het opnemen van een term was het wel of niet voorkomen van objecten in de collectie van de RBK. Desondanks kunnen de lijsten van nut zijn voor andere instellingen. De lijsten kunnen gekocht worden bij de RBK en zijn schriftelijk te bestellen. De volgende lijsten zijn beschikbaar:

- Meubelen	521 termen	f 52,10
- Sieraden	153 termen	f 15,30
- Wapens en strafwerktuigen	138 termen	f 13,80
- Glaswerk en kristal	240 termen	f 24,—
- Metaal (edel/onedel)	354 termen	f 35,40
- Textiel	177 termen	f 17,70
- Keramiek	262 termen	f 26,20
- Materialen	429 termen	f 10,—
- Technieken	131 termen	f 3,—

De lijsten zijn in te zien in de bibliotheken van de provinciaal museumconsulenten, alwaar tevens de termenlijsten van de afdeling Automatiseringsadviezen van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) te bestuderen zijn. Bij de RKD kunt u tevens informatie inwinnen over de structuur van de (alles omvattende, maar nog te verhalen) Art & Architecture Thesaurus.

Informatie:

Rijksdienst Beeldende Kunst,
Postbus 30450, 2500 GL Den Haag,
telefoon 070 - 3566100
(vragen naar mw. C. Kordes).

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Postbus 90418, 2509 LK Den Haag,
telefoon 070-3471514, contactpersoon de heer J. van de Voort

Art Collecting & Protecting

Tegelijkertijd met de TEFAF-beurs (The European Fine Art Fair, 15 t/m 18 maart j.l.) werd in het MECC-gebouw in Maastricht 'Art Collecting & Protecting', een internationale beurs op het gebied van conservering en restauratie van beeldende kunst gehouden. Doelgroep was zowel museumprofessionals als particuliere kunstverzamelaars. Voor de organisatie van het MECC was dit de eerste keer dat een dergelijke beurs bin-nenshuis gehaald werd. De opzet van het MECC heeft geen nieuwe inzichten opgeleverd. Het aantal buitenlandse deelnemers viel tegen; dit is mede een gevolg van de onbekendheid van het MECC met het 'conserverings/restauratieveld'. Het is niet eenvoudig een dergelijke markt te leren kennen. Behalve het aantal deelnemers viel ook het aantal bezoekers tegen. Voor veel deelnemende bedrijven was het de eerste keer dat zij aan een dergelijke beurs deelnamen. Het is de vraag of zij geattendeerd zijn op de komende Restorationbeurs en of zij zich voor een tweede maal, en dan dit keer in de RAI, willen presenteren. Bedrijven en instellingen die van het bestaan van beide beurzen op de hoogte zijn zullen veelal voor deelname aan Restoration '94 hebben gekozen.

Restoration '94

De 7de Restorationbeurs wordt gehouden van 12-14 oktober in de RAI te Amsterdam. Deze vindt net zoals in Maastricht tegelijkertijd plaats met een kunst- en antiekbeurs, in dit geval de PAN. Naast deelnemende instellingen op het gebied van de passieve en actieve conservering en restauratie is er een apart beursdeel voor restauratie van monumenten en monumentale gebouwen. Dit is voor diegenen die in een monumentaal gebouw gehuisvest zijn een extra waarde dat hier aan zowel roerend alswel onroerend erfgoed aandacht wordt gegeven. Dit jaar zal voor het eerst extra aandacht besteed worden aan het behoud van industrieel

erfgoed. Eveneens zal voor het eerst een paviljoen ingericht worden over kunstenaarsmaterialen en een voor tuinrestauratie.

Tijdens de beurs vindt een apart congres plaats dat geheel gewijd is aan 'Risk Preparedness': bescherming en herstel van cultureel erfgoed met het oog op eventuele schade door terrorisme, natuurrampen, oorlogen of andere schadelijke invloeden.

Salon international des techniques muséographiques '95

Voor de derde keer te organiseren van 25 tot 27 januari 1995 in het Grand Palais in Lille. Enkele aspecten waar aandacht aan zal worden besteed: audio-visuele technieken, klimaatbeheersing, collectiemanagement, conservering, verlichting, verpakking, veiligheid, depotinrichting.

Voor meer informatie:

Catherine Schultz, Provinciales,
33 rue du Faubourg Saint-Antoine,
75011 Paris/France

Internationale Fachmesse für Museumswesen und Ausstellungstechnik '95 (MUTEC)

Voor de eerste keer wordt deze beurs georganiseerd van 22 tot 26 juni 1995 in de 'Messe' in München. De beurs is gericht op drie hoofdpunten: musea- en tentoonstellings-techniek (objectbeveiliging, inrichting, transport, dienstverlening); conservering en restauratie (technieken, materialen, gereedschappen); depots (inrichting, archivering).

Inlichtingen: Messe München, telefoon 004989 - 5107357, fax 004989 - 5107171

Reizende tentoonstellingen

Er zijn verschillende organisaties in Nederland die tentoonstellingen verhuren aan bijvoorbeeld musea. Getracht is de instellingen die regelmatig tentoonstellingen ter overname aanbieden op een rij te zetten. Omdat het aantal instellingen dat een enkele

keer of slechts eenmalig hun exposities aanbiedt enorm groot is zijn zij niet in dit overzicht opgenomen. Hiervoor zijn de databanken van het Nationaal Natuurhistorisch Museum en het LOKV wellicht een beter zoekadres. In verband met de herdenking van 50 jaar bevrijding is een uitzondering gemaakt voor de tentoonstelling 'Fotografie in Bezettingstijd' van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie. De meeste van de genoemde organisaties beschikken over een overzicht van reizende tentoonstellingen die ze verhuren waarin u, naast een overzicht van de beschikbare tentoonstellingen, ook informatie over voorwaarden, transport, verzekering, omvang, doelgroep, begeleidend materiaal en tarieven kunt vinden.

De sectie Natuurhistorische Musea van de NMV heeft een informatiebank voor reizende tentoonstellingen t.b.v. het natuurhistorische veld opgezet. De coördinatie van de informatiebank is in handen van het Nationaal Natuurhistorisch Museum. Ook de tentoonstellingen van het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden kunt u in de databank terug vinden.

Informatie: Nationaal Natuurhistorisch Museum, Postbus 9517, 2300 RA Leiden, telefoon 071-143844, contactpersoon is de heer P. Staffeleu, coördinator Landelijke Ondersteuning.

Het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie beheert een databank over reizende tentoonstellingen beeldende kunst. Hierin zijn ruim 80 reizende tentoonstellingen opgenomen van diverse instellingen. Het LOKV stelt ook tentoonstellingen samen die ook in de databank zijn opgenomen. U kunt criteria aangeven aan de hand waarvan het LOKV een selectie voor u maakt uit de databank. Wenst u een uitdraai van alle produkties dan kost dat ongeveer f 25,-.

Informatie: LOKV, Postbus 805, 3500 AV Utrecht, telefoon 030-332328, contactpersoon is Joseefke Brabander.

De Stichting Kunstprojecten is gespecialiseerd in de produktie van (reizende) tentoonstellingen en de organisatie

van circuits hiervoor, nationaal maar ook internationaal. Tentoonstellingsproducties worden gemaakt in opdracht, in co-productie of op eigen initiatief van de Stichting Kunstprojecten. De stichting heeft ongeveer 17 tentoonstellingen op het gebied van architectuur, vormgeving, beeldende kunst, fotografie en volkenkunde voor overname beschikbaar. Prijzen vanaf f 2500,- per 2 maanden.

Informatie en reservering:
Stichting Kunstprojecten, Postbus 549,
3000 AM Rotterdam,
telefoon 010-4360395.

Het Noordbrabants Museum heeft een overzicht samengesteld van de 15 reizende tentoonstellingen die het museum in roulatie brengt. Gekozen is voor onderwerpen van uiteenlopende aard: oude en moderne kunst, archeologie, volkskunde en kunstnijverheid. Bij een aantal exposities wordt educatief materiaal geleverd in de vorm van folders en lesbrieven. De huurprijs per tentoonstelling bedraagt f 500,- voor een periode van 4 weken.

Informatie: Noordbrabants Museum, Postbus 1004, 5200 BA 's-Hertogenbosch, telefoon 073-877877, contactpersoon is drs. P.J. Klapwijk (dinsdag en vrijdag aanwezig).

De tentoonstellingsdiensten van de Culturele Raad Noord-Holland en de Culturele Raad Zuid-Holland stellen beeldende kunst en cultuurhistorische tentoonstellingen en kunsteducatie-projecten samen. Vooral de kunsteducatie-projecten zijn zeer geschikt voor het onderwijs, begeleidend leerlingenmateriaal en docentenhandleiding worden bijgeleverd.

Informatie: Culturele Raad Zuid-Holland, Mauritskade 43, 2514 HG Den Haag, telefoon 070-3624961.

Culturele Raad Noord-Holland, Postbus 5348, 2000 GH Haarlem, telefoon 023-319139.

De Stichting Amazone is een landelijke organisatie voor vrouwen in kunst en cultuur. De stichting stelt

regelmatig reizende tentoonstellingen samen, waarbij de nadruk ligt op het werk van vrouwen in de verschillende kunstdisciplines en de maatschappelijke positie van vrouwen in heden en verleden. De prijzen verschillen per tentoonstelling.

Informatie: Stichting Amazone, Singel 72, 1015 AC Amsterdam, telefoon 020-6279000.

Het Zuidhollands Verzetsmuseum in Gouda biedt 5 tentoonstellingen rond de thema's oorlog, verzet en racisme aan voor overname. De tarieven variëren, vanaf f 75,- per week.

Informatie: Zuidhollands Verzetsmuseum, Turfmarkt 30, 2801 HA Gouda, telefoon 01820-20385/81919, contactpersoon is Hans van Keulen.

Het Nederlands Centrum voor Volks-cultuur verhuurt 17 verschillende volkskundige tentoonstellingen over uiteenlopende onderwerpen. Het zijn basistentoonstellingen die u zelf kunt aanvullen en toespitsen op eigen stad/regio. De tentoonstellingen kosten f 300,- per maand.

Informatie: Nederlands Centrum voor Volkscultuur, Lucasbolwerk 11, 3512 EH Utrecht, telefoon 030-319997.

Het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD) heeft een tentoonstelling 'Fotografie in Bezettingstijd' samengesteld die nog gehuurd kan worden van november 1994 tot 9 mei 1995. Aan de hand van verschillende soorten fotografie (zoals persfotografie, amateurfotografie, illegale fotografie, kleurenfotografie) worden de jaren 1940-1945 getoond. Vooral onbekende en visueel verrassende foto's uit verschillende archiefinstellingen worden gepresenteerd. Het is mogelijk de tentoonstelling aan te vullen met foto's uit eigen regio. De huur bedraagt f 4000,- voor een periode van 4 weken.

Informatie: Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, Herengracht 474, 1017 CA Amsterdam, telefoon 020-5233831, contactpersoon is drs. E.L.M. Somers. ■

Boeken en

PRaktijk Dossier

Begeleiding van audiovisuele producties

Dit boek is uitgegeven in een serie over public relations en voorlichting, maar de informatie en de tips die het boek geeft zijn veelal ook toepasbaar voor de informatieve, documentaire museale AV-produkten. De bedoeling van dit dossier is u, als opdrachtgever, een handleiding te bieden om het productieproces van een AV-produkt zo optimaal mogelijk te begeleiden. Het dossier beperkt zich tot de traditionele AV-produkten, de video, de film en de band-dia. Over de totstandkoming van interactieve programma's is dit boekwerkje niet van toepassing. Net als bij het maken van een tentoonstelling dient een van de eerste te stellen vragen te zijn: is het gekozen medium het geschikte middel om de boodschap over te brengen? Een aantal jaren geleden waren folders en brochures 'in'. Nu wordt veel sneller geroepen; 'Daar laten we even een videotje voor maken' (dat is dan ook meteen de titel van het eerste hoofdstuk).

Een niet al te ingewikkeld AV-programma van ongeveer 10 minuten kost toch gauw f 50.000,-, de gemiddelde prijs voor AV-produkten in ons land ligt op het moment zo rond de f 130.000,- volgens de schrijver. Redenen genoeg om zich af te vragen of de prijs in verhouding staat tot de doelgroep en het gewenste effect.

Aan de orde wordt gesteld de kennis die minimaal aanwezig moet zijn voordat een producent in de arm kan worden genomen. Vervolgens wordt uitvoerig ingegaan op de afzonderlijke onderdelen van het productieproces, waaraan moet een goede briefing voldoen en hoe moet een scenario eruit zien. Zeer handig zijn tenslotte de checklists die u helpen een oordeel te formuleren over de afzonderlijke productieonderdelen.

PRaktijk Dossier 'Begeleiding van audiovisuele producties' / Martin Meulenberg -Samson BedrijfsInformatie: Alphen aan den Rijn / Zaventem 1994; ISBN 90 14 04868 8; prijs f 49,-.

tijdschriften

Handleiding publieksonderzoek culturele instellingen

In steeds meer musea wordt het publiek geconfronteerd met de vraag of even een vragenlijst over het bezoek ingevuld kan worden. Politieke motieven (verantwoording aan subsidiënten) is vaak de aanleiding voor een onderzoek naar de bezoekers van een instelling. Ook uit marketing oogpunt is het van groot belang het eigen publiek te kennen. In de praktijk blijken musea vaak niet voldoende geëquipeerd en laten onderzoek regelmatig aan stagiaires, freelancers of de pr-medewerker over.

De schrijvers (Harry Ganzeboom en Letty Ranshuysen, zeer ervaren publieksonderzoekers) richten zich op beginnende en semi-professionele onderzoekers. Doordat de Handleiding publieksonderzoek culturele instellingen vooral een theoretisch kader biedt, geeft het goede aanzetten om heel precies te overdenken welke vragen men zijn publiek wil stellen, welke vragen relevant zijn en hoe de resultaten te analyseren. Daarbij is het goed zich te realiseren dat de opbouw van de vragenlijst in het boek, gezien de opzet, algemeen en nogal sociologisch van karakter is. Tevens tracht de handleiding een standaardisering van publieksonderzoek te bereiken, waarbij het streven is dat op den duur een inzicht ontstaat in publieksgedrag dat verder reikt dan de kennis die iedereen afzonderlijk weet op te bouwen.

Handleiding publieksonderzoek culturele instellingen / Harry Ganzeboom & Letty Ranshuysen - Boekmanstichting; Amsterdam 1994; ISBN 90-6650-040-9; prijs f 20,-

Het Centraal Laboratorium voor Onderzoek van Voorwerpen van Kunst en Wetenschap in Amsterdam geeft praktische boeken uit betreffende conservering en restauratie. Uitgegeven is een reeks boeken CL-Informatie (INF) genaamd en de verslagen van themadagen (TH). Een overzicht van de publikaties van het CL is te verkrijgen bij de bibliotheek van het CL of bij uw provinciaal museumconsulent.

Nieuwe CL publikaties

INF 16: Voorzichtigheid is de moeder van de porseleinkast. Preventieve conservering van ceramiek en glas

INF 17: Richtlijnen bij het bouwen of verbouwen van ruimten met een museale bestemming

INF 21: Opgezet en aangevreten. Inventarisatie van kennis en problemen bij de conservering van natuurhistorische collecties.

TH 2: Ethiek van de conservering en restauratie (is herdrukt en aangepast)

TH 10/11: Bewaren van boeken, prenten en archiefmateriaal in kleine musea en oudheidkamers (nr 10) en Het inrichten van depots uit conservatorisch oogpunt (11)

Beide boekjes zijn en aangepast en in één bundel herdrukt.

TH 22: Conservering van natuurhistorische collecties (Themadag 11 november 1993)

Op korte termijn zullen nog verschijnen:

INF 18: Uitgangspunten en richtlijnen voor de conservering van gebrandschilderd glas

INF 19: Het hanteren en intern transport van museale objecten

INF 20: UV-werend en lichtreducerend materiaal voor museumdoel-einden

Alle boekjes zijn te bestellen bij de bibliotheek van het CL: Gabriël Metsustraat 8, 1017 EA Amsterdam, telefoon 020-6735162.

Gids voor Behoud en Beheer van Kerkelijk Kunstbezit

Een praktische handleiding

Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland

Mieke van Zanten

Gids voor Behoud en Beheer van Kerkelijk Kunstbezit: Een praktische handleiding

Dit boek besteedt zowel aandacht aan kerkelijke monumenten (beveiliging, klimaatbeheersing) als wel aan kerkelijk kunstbezit. Er is een onderverdeling aangebracht naar materiaal (metalen, steen, hout, ivoor, been, hoorn, schildpad, textiel, gebrandschilderd glas en glas-in-lood, papier, perkament, leer, schilderijen op hout en doek). Aparte hoofdstukken zijn gewijd aan orgels en muur- en gewelfschilderingen.

Gids voor Behoud en Beheer van kerkelijk Kunstbezit. Een praktische handleiding / Mieke M. van Zanten - uitgave van de Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland: deel 2 in de CRM-reeks; SDU; Den Haag 1994; ISBN 90 12 08061 4; prijs f 39,50.

Museumvisie voorziet, doorgaans met wat langere artikelen, in achtergrondinformatie over alle mogelijke aspecten van het museumberoep. Zo kan het gaan over de resultaten van het Deltaplan tot nu toe, managementproblemen, automatisering, registratie-achterstanden, het succes van een tentoonstelling et cetera. Het tijdschrift is een uitgave van de Nederlandse Museum vereniging en verschijnt elke drie maanden. Het is een vakblad voor alle museummedewerkers.

Het is mogelijk een abonnement te nemen zonder lid te zijn van de NMV, kosten f40,- per jaar. Leden van de NMV krijgen Museumvisie gratis toegezonden. Losse nummers f12,50. Voor lidmaatschap, abonnement of losse nummers kunt u terecht bij:

Bureau NMV
Postbus 3636
1001 AK Amsterdam,
telefoon 020 - 620 33 08
fax 020 - 620 11 89

Deltaplan cultuurbehoud is een uitgave van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Het is een nieuwsbrief over de ontwikkelingen rondom het Deltaplan. Alle aspecten in relatie tot het Deltaplan worden belicht, zoals: klimaatbeheersing, subsidieregelingen, categorie-indeling Deltaplan, milieubeleid, monumentenzorg et cetera. Iedereen die wil participeren in het Deltaplan kan zich zo van de laatste ontwikkelingen op de hoogte stellen. Het blad verschijnt vier keer per jaar.

Een gratis abonnement kan worden aangevraagd bij:

Ministerie van WVC
afd. publieksvoorlichting
Postbus 5406
2280 HK Rijswijk
telefoon 070 - 340 60 15

Kunst & Museumjournaal is een publiekstijschrift over moderne kunst van 38 musea en culturele instellingen in Nederland en België. De artikelen worden doorgaans geschreven door mensen uit de museumwereld, die hun opvatting geven over een stroming, een kunstwerk, een bepaalde kunstenaar of een tentoonstelling.

Onderwerpen kunnen zijn: 'Collectie Nederland', 'Collectie en collectie-mobiliteit: de positie van de kleinere musea', 'Het museum als bemiddelaar: welke culturele waarden draagt een museum over?'. Het blad verschijnt elke twee maanden en is voor f12,50 verkrijgbaar bij de boekhandel. Een abonnement kost f60,- per jaar en kan verkregen worden bij:

Kunst & Museumjournaal
Postbus 77
5126 ZH Gilze
telefoon 01615 - 7450

Vitrine is een museummagazine met artikelen over musea, kunstenaars, tentoonstellingen en kunstbeurzen. De auteurs beschrijven bijvoorbeeld een restauratieproject, de inrichting van een bepaald museum of geven een toelichting bij een lopende tentoonstelling. Het blad is een publiekstijschrift en bevat een tentoonstellingsagenda. Vitrine verschijnt acht keer per jaar en komt tot stand in samenwerking met de Stichting Museum Jaarkaart. Het is per nummer en als abonnement verkrijgbaar. De abonnementsprijs is f77,50 per jaar, f65,- voor museumjaarkaarthouders. Losse nummers zijn te koop bij de boekhandel voor f9,90. Een abonnement is te verkrijgen bij:

SDU Service-centrum Uitgeverijen
Postbus 20014
2500 EA Den Haag
telefoon 070 - 378 98 50

Museumberichten is een nieuwsbulletin voor de Nederlandse museumwereld met feitelijke, actuele en snelle berichtgeving. De relatief korte artikelen zijn bedoeld om het laatste nieuws bekend te maken. Museumvisie en Museumberichten vullen elkaar aan en zijn interessant voor alle museummedewerkers. Museumberichten wordt uitgegeven door de Nederlandse Museum vereniging en de Rijksdienst Beeldende Kunst. Participanten zijn de Stichting Museum Jaarkaart, het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie en de Mondriaan Stichting. Deze participanten komen ieder met hun eigen nieuws. Het blad verschijnt twaalf keer per jaar en wordt op aanvraag (abonnement) gratis verzonden aan musea en instellingen op museaal gebied. De instelling hoeft geen lid te zijn van de NMV. Voor een abonnement kunt u contact opnemen met:

Bureau NMV
Postbus 3636
1001 AK Amsterdam
telefoon 020 - 620 33 08
fax 020 - 620 11 89

